

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204683

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

T81

Accession No PNT 117

V41P

అంబేద్కర్ కౌన్సిల్

అధ్యక్షులు

1951

should be returned on or before the date last marked below

శావురాలు

NDHRA BERNARDSHA
EDANTA KAVI.

“అండ్ర బెర్నార్డ్‌షా”
బీదాంతకవి.

వేదాంత కవిగారి గ్రంథాలు.

నాటకాలు :

తెనుగుతల్లి

అవ్వాయోచుప్పలు

పావుల

కవితా సంస్థానము

రచయిత :

“ఆంధ్ర బెర్నార్డ్ షా”
వేదాంత కవి

తొలిసారి
500 ప్రతలు
1951

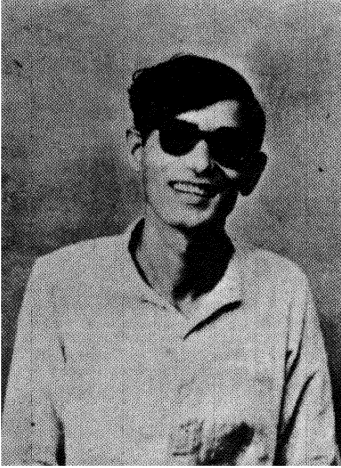
హక్కులు రచయిత

మూ ల్యం
రూ పా యి పా వ లా

ముద్ర
కల
విజ

ర చ యి త :

“ ఆంధ్ర బెస్టార్డ్స్ ”
వేదాంతకవి

ఆంధ్ర బెర్నార్డ్ షా

వేదాంతకవి

“ఎవరు గొప్పో చెప్పం” డని ఒకప్పుడు కీర్తికాంతుడు జాన్ బెర్నార్డ్ షాను ఎవరో అడిగారట. అందఱికన్న గొప్పవాడు జాన్ బెర్నార్డ్ షా అందఱికన్న మేటి బెర్నార్డ్, సాటిలేనివాడు షా” అని ముచ్చటగా ముమ్మాటికి తనే అని అత్యస్తుతి చేసుకొన్నాట్ట. ఇంతటి అహంకారిగా కనిపిస్తాడు శ్రీ వేదాంతకవి.

షా ఐరిష్ దేశస్తుడు. వేదాంతకవి కారతదేశస్తుడు. ఐతేనేం ద్దరికి అహంకారం ముదిరింది. షా షేప్పియర్ మీదికి దూకితే వేదాంతకవి వాల్మీకి మీదకు దూకాడు. వేదాంతకవి రచించిన “పంజాదెబ్బ” చదివినవారికి వేదాంతకవి షా తెన్న అవతార మేమో అని ఆనిపించకమానదు. అటువంటప్పుడు వేదాంతకవిని “ఆంధ్ర బెర్నార్డ్ షా” అనటంలో ఆశ్చర్యంలేదు. అతిశయోక్తి లేదు.

ముఖాల్లో పోలికలు కన్పించినట్టుగా కూతల్లోనూ, వ్రాతల్లోనూ పోలికలుండటం కద్దు. వాలకంలోనూ, వ్రాతలోనూ, కూతలోనూ వేదాంతకవి జాన్ బెర్నార్డ్ షాను జ్ఞప్తికి తెస్తాడు.

వేదాంతకవిలో తెనాలి రామలింగడి లక్షణాలున్నై అని ఈ మధ్య ఒక మహానధలో శ్రీ గిడుగు సీతాపతిరావుగారన్నారు. రామలింగడూ బెర్నార్డ్ షా వర్గానికి చెందిన పిడుగేనని గిడుగువారికి తెల్పు.

తెనుఁగు సాహితీరంగంలో కవులు, కవిరాజులు, కవి సామ్రాజ్యాలు వారి వారి అంటే (బ్రాహ్మణ అబ్రాహ్మణ) చిరతలు పట్టి వైదీకి, నియోగి, వగైరా కుల నృత్యాల్లో మన దుంప తెంపుతున్నారు. ఈ మహానుభావులకు దేశకాలపాత్ర శృతి జ్ఞానం కూన్యం. వేదాంతకవి దేశకాలపాత్ర శృతిలో తన్మయుడై తన కలాన్ని కదం తొక్కిస్తాడు. గేలెప్ తీయిస్తాడు. ఇదే వేదాంతకవి విశిష్టత, “షా”కూడా ఇంతే.

T. Nagar, Madras. {
14-8-51

S. C. C. Chakravarti

శ్రీ తిలకం

శ్రీ తిలకము విజ్ఞాన విఖ్యాతలక్ష్మి
కులికి ముద్దులమూట కట్టెడి కలమ్ము
కవన భువన బృందావన కల్పతరువు
రసికులు, విమర్శకులు దాని యనువులైరి॥

అక్షరము అప్పరసలై
రక్షకుడైనట్టి వాని రాగరసములై
లక్షయుగమ్ముల దాకా
భిక్షలు వేదాంతకవికి బెట్టెను కాదే॥

విశ్వభారతి విఱ్ఱవీగెడి సౌధమ్ము
కట్టి, నా జయభేరి కొట్టినాను
అనందలక్ష్మి నాట్యమ్ముచేసెడి తోట
వేసి నా సిరి యెగబోసినాను

భువనమోహనశక్తి కవనమల్లెడి కీర్తి
తెచ్చి నా చిన్ని ముద్దిచ్చినాను
సౌందర్యలత పూచి విందు సల్పెడిపూట
వచ్చి నా వజ్రాలు పఱచినాను

యుగయుగమ్ము లువ్విళ్ళూరు సొగసులోన
మంచి బంగారు పాపాయి గాంచినాను
పసిడిపంట బస్తాలకుఁ బట్టినాను
సుందరముగ బ్రహ్మానంద మందినాను.

వేదాంత కవి కాంతు లే దారి నడిచినా

కోటప్పకొండ ముక్కోటిప్రజలు

వేదాంత కవి కాంతు లే దేశమేగినా

బంగారుసభలు బంగారుప్రభలు

వేదాంత కవి కాంతు లే దిగ్గజముకైన

గుండెహడలు పూలదండ పొడలు

వేదాంత కవి కాంతు లే దేవునికి నైన

మోహసములు రత్నభూషణములు

ఎంత వెలకైన భువిపైన నెవనికైన

పట్టువడునె? ముట్టబడునె? తట్టబడునె?

ఇంత వేదాంత కవి కాంతు లీయుగాన

ఏమటంచు భావించి యూహించినారో!

వేదాంత కవీంద్రుని కిల

పాదా క్రాంతుండు కాని వాడు కలండే?

వేపండాలను ధరపై

కోదండము తీయు వీరకోవిదుఁడీతడే॥

“ఆంధ్ర బెర్నార్డ్స్ సా”

వేదాంతకవి, కవితాసంస్థానం

వి జ య వా డ.

ఇవేనర్లో నా జప తపాలు

అక్షరబ్రహ్మనై కవనమల్లెడి వాడనునేను. విశ్వ షా
లాక్షిని నిల్వరించెడి మహాప్రతిభా గతి థా గ్వీలాస కా
మాక్షిని గొల్చి రాక్షసుడనైతిని గాని, మదీయకావ్య సం
ప్రోక్షణతో పవిత్రమయి భూమిజనుల్ తరియించ

కుందురా?

బ్రతికిన నాలురోజులు ప్రపంచ
మహా ప్రళయాబ్ధి మధ్య ఘో
ర తిమి తిమింగిలాలపయి రాజ
పరాక్రమ శౌర్యధుర్యుడై
మెతుకులు పుట్ట కెక్కడ గమించిన
విప్లవ వీరమూర్తి సం
స్తుతి కవనాల తొల్కరిగఁ దొల్ల
కళాభవనాలఁ జేతురా....

చెమటల్ కార్చి చతుస్పముద్రముల
రాశింబోసి యీ మంటి గ
డ్డ మహాలక్ష్మినిఁ జేసి భూప్రజకు
శ్రేష్టంబైన పుణ్యంబు శాం
తము పండించి విశాల విశ్వజన
సంస్థానమ్ము కూర్మావతా
రఃసుగా మోనెడి కూలితండ్రిని
సదా ప్రార్థించి యర్థించెదన్....

— వే తాం త క వి.

నన్నే పట్టుకోటం ?

చైవులకు చెప్పటానికి, కండ్లకు కనిపించటానికి, ఊహలకు వూహించడానికి, అలవిగాని వికారాల్లో కొట్టుకుంటున్న స్వభావాలకి, నేను చిరునవ్వునవ్వి, అక్షరాలు వర్షిస్తున్నా. ఇది నా ఇచ్చు.

నేనే అనంతకోటి భువనాలకు, కవనాలకు, అవకాశాన్నై, అక్షరకన్యల్ని, విలసిత విప్లవ విజ్ఞాన మధుర మంజుల వాగ్విలాస సంగీత భంగిమాలతో మెఱపించి, కులికించి, ఆనందవర్షం దేశ దేశాల్లో కురిపించి, కల్యాణ ఛారతుల్ని చూస్తున్నా. యుగ యుగాల విజ్ఞాన యువతీలలామల్ని, చిట్టిముత్తైదుల్ని చేసి, హారతులు పట్టిస్తున్నా.

ఇంత ఆనంద బృందావనాల్లో కుట్టులించి, కుసుమించి. ఫలించి, పుష్పఫలభరిత శోభాయమానమై విరాజిల్లుచున్న విజ్ఞాన కల్పవృక్షెలు మాత్రం నేనెవణ్ణో, ఎటువంటిదానో. ఏవునికి పట్టులో, ఏమనికిపట్టులో కన్పిస్తానో యీ అనంతకోటి భువన బృందావన కల్పవృక్షరాజాలు యేమాత్రం తెలుసుకోలేక, నానా జీవగళ నాశాలతో, వికారాలు ఆలాపిస్తున్నై.

నా ఇచ్చులోంచి, సంజనితమై, సంత్రమమై, సంక్షోభితమై, చెలరేగిన గందరగోళాలకి నేనేనా జడినేది ? కులమత జాతివర్గ, పక్ష, కక్ష విభేద విద్వేషాలు భువనపరిణామాలతో లేస్తున్న గాలి

దుమారాల్లో నేను మలయమారుతమై, ఆనందమై, మకరందమై యున్నమాట కనిపెట్టలేని జగత్తుకి నేను కిమ్మత్తు కట్టేదిలేదు.

నేను చీమకరువుతో, దోమబొజ్జతో సహితం సంతృప్తి పడుతున్నప్పుడు, నాకు గిట్టని పదార్థం, యధార్థం, యేదీలేదు గదా ! యీమాత్రంకూడా తెలుసుకోలేని వట్టిచప్పుడు చేస్తున్న దోరణికేనా, నేను అనంతకోటిభువన పరిపాలకత్వం కట్టబెట్టేది ? నా వెనక గొంతులుచించుకొని, గంతులువేస్తున్న నానీడలకేనా నేను కనిపించేది ? యీ నీడలేనా నాకు కనుపించకపోయేది ? అవస్థల్ని, ఐశ్వర్యాల్ని, కీర్తి కిరీటాల్ని తగిలించుకుని, అనుభవిస్తున్నది నే నైతే ! యీ నాప్రక్కనుబడ్డ నా నీడలు అవే మిటో అనుభవిస్తున్నట్లు, అఘోరిస్తున్నట్లు, ఎంతో గమ్మత్తుగా నటిస్తున్నై. యీ నీడలయొక్క నటనల్ని వెనుతిరిగి చూచుకుని, మురిసిపడుతున్న వెర్రివాణ్ణికాదు. నల్లికెల పాముల్ని, నాగు దొముల్ని, వెయ్యిపడగలు విప్పిన ఆదిశేషుణ్ణి చూచి, పులిక్కిపడి, అసహ్యపడిన తత్కాలకి వాటి జీవిత సౌందర్యారాధన చూస్తున్నది నేనే అయియున్నప్పుడు, వాటిమీద దెబ్బపడ్డప్పుడు, నేనెంతచురు కైన చూపుతో చూడగలుగుచున్నానో, జీవంలేని కర్రలకి, భావం లేని బుజ్జలకి యేం తెలుస్తుంది ? అంచేతనే, కర్రలు విరిగి పోతున్నై. బుర్రలు తిరిగిపోతున్నై, గాని నన్ను పట్టుకోడంగాని, చావగొట్టడంగాని, యెప్పుడూ లేనప్పుడు, నేను గ్రహించేది, సహించేది, నడిపించేది, జడిపించేది దేనికోసం ? యిదే నా ఇచ్చ. నేనువేసిన నాటకశాలలో యీ వేషాలన్నీ నావేగా ! అటు పంటప్పుడు, నాప్రక్కనున్న యింతంత స్వాములకు, అంతంత గడ్డివాములకు, నేనుజడిస్తే నాటకం జరిగేదెట్లా ? నాకంటే

యెత్తుగా మొలిచిన తాడిచెట్లకీ, పెద్ద పగ్వతాలకీ నా నిశిత
 సుదర్శన, ప్రదర్శన భయంకర శక్తిసామర్థ్యం యేమి తెలుస్తుంది?
 నిలువునాబడి, పటాపంచలై, బవాబదలై, అనంతకోటి జగన్ని
 ర్మాణ కథాకలాపానికి పనిముట్టులై పడివుంటున్నదికూడా తెలియ
 నప్పుడు, వట్టిచప్పుడు నాకు హితోపదేశమా ?

ఏకత్వంలోనే భిన్నత్వమున్నదని, భిన్నత్వంలోనే ఏకత్వం
 వున్నదని, నేను తేల్చిన నాలెట్లు, నాకు తెలిసినట్లు, నా రంగురంగుల
 చొక్కాలకి, నారకరకాల తొడవులకి, పాపము యేమి తెలుస్తుంది ?
 నేను పట్టించిన ముచ్చెమటలు, నేను పులిమిన సుగంధాలు, ఘుమా
 యిస్తున్న గోళవాసనా పరిశీలన, నాకు తెలుస్తున్నట్లు, నా చిరిగి
 పోయే చొక్కాలకు యేమి తెలుస్తుంది ? ముచ్చెమటల్ని పట్టించు
 కున్న దుస్తులు, సుగంధాలు పుంజుకున్న సుకుమార దుస్తులు,
 నా చాకలిరేవులోబడి, నా దెబ్బలు తిని, నాచేత వుతికించుకుని
 అప్పుడప్పుడు యిస్త్రీ చేయించుకోడలకూడా, నాకు తెలిసినట్లు,
 యీ మురికి గుడ్డలమూటలకి యేమి తెలుస్తుంది ? గౌరవంగా,
 భక్తిపురస్కరంగా తిరుపతిక్షేపరం నా మెత్తని కత్తిచే చేయించు
 కుంటున్నవాని పరమానందం, నాకు తెలుస్తున్నట్లు నెత్తినుంచి
 రాలిపోతున్న సుగంధ శిరోజాలకి యేమి తెలుస్తుంది ? చిత్రవిచి
 త్రాలైన, ముద్దులొలుకుచున్న, సగిషీల్ని చెక్కించుకోటంకోసం
 పడివున్న చట్టుబండలికి, కొయ్యలకి, నా పదునైన వులిలోంచి
 దిగుతున్న పనితనం, బాధ యేం తెలుస్తుంది ? యిట్లాగే, అనంత
 కోటి సృష్టిజాలాలకి, అద్యుతమైన చిత్ర రూపరేఖావిలాసాలు
 యిస్తున్న నాహస్తలాఘవం, నాఅనంతకోటిసృష్టికల్పనాకౌశలం
 నాపనిముట్లకు యేమాత్రం తెలియదు గదా ! నాపనిముట్లు

నాచేత వాడబడనప్పుడు తుప్పుబట్టి, నిర్లక్ష్య శబ్దక్షేత్రాల్లోబడి, నిరుపయోగమైపోతున్నాయని, నాకు తెలిసినట్లు వాటికేం తెలుస్తుంది ? సావము : అంచేతనే వూరికే పనిలేక, తుప్పుబట్టి యున్న సామగ్రిని చక్కగా దులుపుకుని, నా అప్రతిహతమైన ప్రతిభాప్రభావసంకల్పసంజనిత బ్రహ్మాండ నిర్మాణాలకి, అప్పుడప్పుడు నేను కదిలిస్తున్నప్పుడు విప్లవాలు, విలయాలు లేచి, తాండవిస్తున్న విలయ, వికటాట్టహాసాలకి నేనేనా బెదరేది ? నా ఇచ్చప్రకారం నడుచుకోకుండా యుండేది ? నా అనంతకోటి జగన్నిర్మాణపరిణామ యుగవిజ్ఞానప్రవాహాలకి అడ్డువచ్చేదేది ? ఆపగలిగేదేది ?

“కాలొడ్డి నాగునే గాంగరురము”

అసలు నానాబాధలుపడి, భారాలుపడి, ఘోరాలుపడి, పిడుగులుపడి, గుండెలు వ్రయ్యలై, నెలయేటి కన్నీటికాల్వకై కనిపిస్తున్న భూదేవి సమస్త జీవరాసుల్ని పోషించి, ప్రోత్సహించడానికి తాను మట్టిగా తయారై, బాగారుపంటల్ని, సుగంధరస వర్గాల్ని, నవరత్నమాణిక్యాల్ని ప్రసాదిస్తున్నట్లు, వట్టి చప్పుడు చేస్తున్న యీశాస్త్రాల్ని యేంప్రసాదిస్తున్నయ్యో నేను కనిపెడు తూనేయున్నా : మట్టిలో కనిపిస్తున్న ఔదార్య సౌందర్య గాంభీర్య ప్రోత్సాహ సావభాగ్యం నామందు మహామహా లను కుంటున్న వెరి వెరి వేషాలలో, పనికిరాని రోషాల్లో, నా కే మాత్రం కనుపించటంలేదు. అటువంటప్పుడు యిట్లా మట్టిగా కనిపిస్తున్న భూదేవిని, మాలిన్య రహితమైన, విశ్వవిజ్ఞాన సహస్ర శీర్షాలతో మోస్తున్న, నా కవన నాగరాజును చూచి సహించలేని, గ్రహించలేని అసహన మతోన్మాదకూటాల

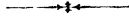
గోలన్ని నేను కనిపెట్టటంలేదని భావించి, గర్వించి, కవ్వించి, కవ్వస్తున్న కాలాన్ని కనిపెడుతునే యున్నా.

చెట్టు చేమలు, మట్టిగడ్డలు, వాటి కీర్తికిరీటాలకోసం ఎన్నడూ పాటుపడుతున్నట్లు, ప్రాకులాడుతున్నట్లు ఏ యుగాల చరిత్ర ధరిత్రీమండలాలలో నేను వ్రాయలేదు; నేను చూడలేదు. అటువంటి ప్రతిఫలవాంఛారహితమైన పరివ్రాజక వేషాల్ని కూడా ఏదేశాల్లోను వందలతరబడి నేను తయారుచేయడంలేదు.

చెట్టు చేమలు, మట్టిగడ్డలు నా విజ్ఞాన కోశాలుగాని, గురుపీతాలు గావు. ముఖ్యంగా, జీవితాల్ని హూనం హూనం చేస్తున్న నరకాలు నాకు ప్రాణప్రధానాలుగాని, పనీపాటాలేక, అయోమయమైన, ఆనందాల్ని అనుభవించజూనికి తేరగా తయారై తుప్పుపట్టిస్తున్న స్వర్గాలుమాత్రంగావు. యీ స్వర్గాల్ని బలిసి బిట్టబిగిసిపోయిన సోమరితనాలు లేవదీస్తున్నయ్యని నేను కనిపెడుతూనే యున్నా. మనశ్శాంతి లేకుండాయున్న వారిలోంచి, నేను జ్ఞానమాణిక్యాలుగ కనుపించే వాణ్ణి గాని, తేరగామేసి, బలిసి మనశ్శాంతి వచ్చినవాణ్ణి, నా ఇచ్చకోసం నా చూపులో పెట్టుకొనేది లేదు. శాంతిలేనప్పుడే విజ్ఞానం వచ్చేది.

నా ఇచ్చయెల్లప్పుడు మనశ్శాంతిలేనివానిలో ప్రజ్వలించజేసి, చిరునవ్వుల తొలకరి కులికించి అనంతకోటి విశ్వానంద నందన వనాలికి నేను వసంతుడనై, మంజులవాగ్విలాస సుధారసాల్ని చల్లని సుగంధమయ మారుతాలతో విఱిసిమ్ముకుని, పూలదోసిళ్లతో జుట్టుకుని ఛావమేఘుణ్ణై అనంతభావాంబరవిహంగ వీరవిహారం జేసి, నేను కడవపోతగా కవితాసుధారసవృష్టి గురిపించి, దేశదేశాల్ని

సదుద్దేశాలుగా పండించి వసుధైవకుటుంబం నెలకొల్పుటానికి
 నేను భగవన్మతరాజ్యపతాకం అనంతకోటి ధువనాలికి చూపి
 అనంత విశ్వవిజ్ఞాన సహస్రశీర్షాలతో చివురించి కనుపిస్తున్నా.
 ఇదే నా ఇచ్చు : ఇదే నానవ్వు : ఇన్నాల్టిగూడా నేనుమీకడుపులో
 పరుండి ఆడిస్తున్న నా నాటాలకి సూత్రదారుణ్ణి నేనే నన్న నా
 మాట ముఖ్యంగా ఈ అజీర్తి పరివ్రాజక బృందానికి బహు
 కాకపోదు. నేను మీకేమన్నా సప్లయిచ్చేస్తే, మీకు మీగంతా
 కట్టగట్టుకుని నాకు రిప్లే యిచ్చేది వుంటుంది. వృర్ధపదాల్ని దించ
 లేని నిస్పృతువగలవాణ్ణి నేనే :

పూ జాంబలి

రసికులు సరసులు. ఈ రసగ్రహణపారీణులు, విశాలవిశ్వ విజ్ఞాన చతురులై లలితకళా ప్రపంచబృందావన బృందారక బ్రహ్మానంద భరితులై విరాజిల్లుతున్నప్పుడుగాని జగత్కృప రసతరంగిణి కాదు. సమస్త సమస్యాపరిష్కారిణి కాదు.

అందుకే యుగయుగాల్పించి, దేశదేశాల్లోంచి రసగంగా ధదులు సాక్షాత్కరించి, సురుచిరసుకుమార కవితా గాన శిల్ప నాచ్యకళా నందనవనాల్లో వసంతులై, జయంతులై, మంజుల వాగ్విలాస మృదుమనోహరభావపల్లవాల్ని, అనంత శబ్దసుందరీ సవరత్న మాణిక్య కావ్యకుసుమాల్ని, ఆనంద రసాలసాల ఫల రసాల్ని విలసిల్లజేసి, శుకపికళారికాసౌందర్యశకుంతాల్ని చిట్టి ముత్తైదువులుగా పరిఢవిల్లజేసి త్రిజగన్మనోహర శివతాండవాలతో, బ్రహ్మాండ సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకాలతో గౌరీశంకరులై, లక్ష్మీ నారాయణులై, వాణీవల్లభులై పాలిస్తున్నారు.

అ రసమనోహరుల యేలుబడితో నాజూకుగా, తేజోవం తంగా వికసిస్తున్న యీ తెలుగుతల్లి నోములతోటలో అక్షర కన్యల్ని అప్పరసల్నిజేసి అమృతగానవిజ్ఞానవినోదవిన్యాసాలతో, మహోపన్యాసాలతో, భగవన్నామసంకీర్తనలతో తొలుత మహా రాష్ట్రభక్త శిఖామణులు ప్రచారం సాగించిన ఆచారం కొందొకటి గలదు. తన్మనోహర భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యభావ భాగవతోత్తముల్ని సందర్శించి తత్కాలక్షేపాల్ని పురస్కరించుకొని, కొన్ని హావ

భావవిన్యాసాన్ని సంస్కరించుకొని, శ్రీ కనకదుర్గావరణరాజీవాలకి నమస్కరించుకొని శ్రీ మదజ్ఞాదాదిభట్ట నారాయణదాసుగారు విశ్వవిజ్ఞాన చతుర్ముఖబ్రహ్మలై, కథాపితామహులై హరికథా జగత్సృష్టి బ్రహ్మాండంగా సృష్టించి వారి యావజ్జీవితం హరికథా ప్రపంచానికి, హరికథావిద్యార్థులకి ధారపోసి పోషించారు.

సాహసవాక్కుతో భరతశాస్త్రతరంగ మృదంగవాహినీ మోహిని కుక్కుతో భువనమోహనమూర్తి చలోక్తిగాన సన్నాహముతో ధణంధణ ఘనంఘన నిస్వనకింకిణీ కళా వ్యూహముతో సభాజగతి నూపిన ధట్టుడు ఆదిభట్టురా॥

ఆ హరికథావతారమూర్తికి సమకాలికులై, బుధజనవిధేయులై, రుకజనమనోభిరాములై, కమ్మకమ్మని తెనుగు కవితా విశారదులై, పరమభాగవతోత్తములై, తపాలాబంబ్రోతులై శ్రీ బాలాజీదాసుగారు మృదుమధురంగా, అనేకంగా హరికథల్ని వ్రాసి హరికథాకాలక్షేపములుచేసి శాశ్వతమైన హరికథా భిక్షపెట్టి కృతార్థులై చరితార్థులైనారు.

వీరి సమకాలికులై, అఖండప్రజ్ఞాధురీణులై, హరికథావిధాతృలై శ్రీ ఎరుకయ్యకాసుగారు, శ్రీ భోగలింగదాసుగారు హరికథలెన్నియో రుదించేటట్టుగా రచించి, కాలక్షేపాలుగావించి విశ్వవిభ్వాతి గడించారు. శ్రీ నారాయణదాసుగారుగూడా ఆశ్చర్యచకితులయ్యేట్లు. ఆనందభరితులయ్యేట్లు యావదాండ్రదేశాన్ని కథలతో మారు మోగించారు.

వారి దరిమల్లా శ్రీ పరిమి సుబ్రహ్మణ్యభాగవతారుగారు అశేషశేషముపీదురంధరులై మహాభారతాన్ని హరికథగారచించి శ్రావ్యంగా హరికథాకాలక్షేపాలు గావించారు.

తరువాత నరసాపుర వాస్తవ్యులైన, సరస కవితారసమనో హరులైన శ్రీ దీక్షితదాసుగారు హరికథాజగత్సందరిని కొంత వినూత్నరూపరేఖావిలాసాలతో నవరత్నవిభూషితాంగిగా కులికించారు. ఈ అధునాతన విశ్వవిజ్ఞాన భావచైతన్యాన్ని కథలలో రసవంతంగా చిత్రించారు. శ్రీ దీక్షితులుగారు ప్రస్తుత హరికథా జగదేశారాధ్యులై విరాజిల్లుతున్నమాట వాస్తవం. నవీన హరికథా ప్రపంచ భాగవతోత్తములందరికీ మార్గదర్శులైనమాటగూడా విశ్వసింపదగ్గవిషయం.

నెల్లూరు వాస్తవ్యులు, సుందరసుకుమారగాసకళాతుంబురులై, హరికథాభారతీవాగ్విలాసమంజరులై శ్రీ జూటూరు రామచానుభాగవతారుగారు జగన్మనోహరంగా, రసభరితంగా హరికథాకాలక్షేపాలుచేసి జగత్కీర్తిగడించారు.

బెజవాడ వాస్తవ్యులు, హరికథావిశారదులు శ్రీ గొర్తి శామరాజుభాగవతారుగారు చాకచక్యంగా, శ్రవణసౌఖ్యంగా ప్రపంచపరిజ్ఞానపుష్టితో హరికథాకాలక్షేపాలు చేస్తున్నారు.

ఈ హరికథా పరిమేష్టికి సమకాలికులై, సరసకథాకవితా ప్రవీణులై అనంతభావగంభీర బిరుదాంకితులై శ్రీ కడలి వీరదాసుగారు ఎన్నియో హరికథల్నివ్రాసి, ఎంతో దేశం తిరిగి హరికథాకాలక్షేపాలుచేసి, యశమూ, ధనమూ గడిస్తున్నారు.

వీరందరికీ సమకాలికులు సరసచతురోక్తికథావిశారదులు, సువర్ణగండపెండేరఘటాకంకణధారులు, కథాపయోధి బిరుదాంకితులు శ్రీ ఉమాకాంతదాసుగారు యావదాంధ్రదేశంలో జగన్మనోహరంగా హరికథాకాలక్షేపాలు గావించారు.

ఇటీవల వీరందరి ఆదరాభిమానాలికి, కీర్తి గౌరవాలకి నుఖ్యులై హరికథావిధాన పంచాననులై, సరససాహిత్యకవితా దిగ్గజములై, సువర్ణగండపెండేరనవరత్నఘంటాకంకణ విభూషితులై విరాజిల్లుతున్న శ్రీ పాతూరి మచుసూదనశాస్త్రిగారు పాండిత్యాన్ని పిండి సర్వజనాకర్షణీయంగా హరికథ చెబుతున్న సంగతి యధార్థం.

మచు శత్రువు కథచెప్పిన
బధిరాంఘలుకూడ నేడు పయనంబయిరే
విదివ్రాత యెట్టులున్నను
బుధులందరు వానికింక మ్రొక్కక చనరే ॥

అంత ప్రతిభగలవారు, అటువంటి వాతుర్యంగలవారు. కథకులలో సర్వసాధారణంగా శ్రుతపాండిత్యం మెండు. ఆది యీ హరికథాసూరికి బాగా తెలుసు. అంచేత వీరి ఘుం దెవరి పప్పు యడకవనుకుంటాను.

పోతే, యింకా యీ హరికథా జగద్రచయితలు చాలా మంది మారుమూలల్లో వుండవచ్చు. ఎప్పుడో అప్పుడు ఆమహానుభావులుగూడా ఆటంబాంబులల్లే హడలెత్తించకపోరు.

పోతే, యిహ నారాయణదాసుగారిమల్లీ స్ఫురద్రూపులై, ఆజానుబాహులై, పెద్ద బుర్రమీసాలు కలవారై నారాయణదాసు నారి కశంమాదిరి (క్రోసెడు చూరం లెఖలేకుండా వినిపించే) జలద గంభీరగళమై, ప్రపంచానుభవంతో నవరసభరితంగా కీ॥ శే॥ శ్రీ భవరుదాసుగారు హరికథచెప్పి మహామహాల్ని. మహా

జనుల్ని ఒప్పించారు; అనేక గండపెండేర బహుమానాలు గడించారు.

ఇంతటి హరికథా కీర్తికిరీటాన్ని ధరించి కథాప్రపంచాన్ని పాలించిన యీ భవరుదాసుగారి, అంగరగ్రామ వాస్తవ్యులై, శిష్యమాణిక్యములై, విజ్ఞాన విధేయులై, చక్కని సమస్వయంజ్ఞానంతో, రసవంతంగా కవనమల్లి, కర్ణరసాయనంగా శ్రీ బిళ్ల బసవలింగభాగవతారుగారు హరికథాకాలక్షేపములు చేస్తున్నారు.

ఇంకా వీరికంటే నారాయణదాసుగారి శిష్యరత్నములై, సవ మన్మథాకారులై, స్ఫుటమైన మధురవాక్కుకలవారై, అమృతగాన ధరీణులై కీ॥ శే॥చే॥బోలు బాలకృష్ణదాసుగారు అమోఘమయిన హరికథాసుధారసధారలు వర్షించి శ్రీ నారాయణదాసుగార్ని తన్మయిల్ని చేసిన సమర్థులు, కృతార్థులు.

ఐతే నారాయణదాసుగారి ప్రథమశిష్యశ్రేణిలో ముఖ్యులు ముగ్గురున్నారు. వారిలో ఒకరు మంజులవాగ్విలాస నాట్యకళాగాన లయబ్రహ్మాలనిపించుకున్నవారు, గొప్ప గంభీరమైన పురుషశారీరం కలవారు, హరికథావతంస బిరుదాంకితులైనవారు శ్రీ వాజిపేయాజుల సుబ్బయ్యభాగవతారుగారు. వీరికి హరికథా పాండిత్యం నిర్దుష్టంగా గలదని ఘంటాపథంగా చెప్పి నొక్కివక్కాణిస్తాను. వీరు అనేక విద్యత్పథలలో జగజ్జేగీయమానంగా హరికథాకాలక్షేపాలు చేసి అఖండ సత్కారాలు, బహుమానాలు జరిపించుకొన్నారు.

ఇంకా వీరి తరువాత అనర్గళమైన వాక్పాతుర్యంతో మధుర మంజుల గానకళామాధుర్యంతో ఒక్క ఆంధ్రదేశమేగాక తమిళ

కర్నాటక మహారాష్ట్ర తలంగాణా దేశాలలో గూడా హరికథా కాలక్షేపాలుచేసి జైత్రయాత్ర గావించినవారు. హరికథాకేసరి బిరుదాంకితులై డబ్బాదాసుల్ని, ఢంకాపలాసుల్ని హడలెత్తించిన వారు, మహాజనుల్ని ఆనందగాననుభారసవారాణ్ణిధిలో ముం చెత్తినవారు శ్రీ నేతి లక్ష్మీనారాయణభాగవతారుగారు. వీరు శ్రోత్రీయులు. స్మారతం ఖణ్ణంగా వచ్చినవారు. అంచేత వీరి వాక్కులలో వర్ణక్రమచోషాలేవీ దొర్లేవికావు. రసవంతంగా వీరు రామాయణం కథాకాలక్షేపంచేసి మహామహుల్ని, విద్యాసాగరుల్ని మెప్పించినవారు. వీరికీర్తి జగత్తంతా మారుమోగింది.

బహు నారాయణదాసుగారి ప్రధానశిష్యశ్రేణిలో మూడవ వారు శ్రీ గొల్లపూడి రామమూర్తిభాగవతారుగారు. వీరు అంగుష్ఠ మాత్రులు. అఖండప్రతిభావంతులు. అద్వితీయకథావినోదకళా చారేయులు. అమోఘభక్తిరసభావకథావిజ్ఞానులు. అనుభవ జ్ఞులు. యావదాంధ్రదేశ పరిచయులు. ఏ యే కథకులలో సత్తా ఎంతెంతవుందో వీరికి బాగా తెలుసు. అంటే నాణెంగల సరుకును బాగా గ్రహించి చెప్పే కుళాగ్రబుద్ధిసంపన్నులన్నమాట. వీరు సర్వస్వతంత్రులు. రామసేవానిరతులు. హరికథలో వీరుకూడా చాలా గడించినవారే; ఐతే రామార్పణం చేసుకున్నారు.

వీరందరి సభ్యతాకిరీటాలకి, విద్వత్కవచాలకి తీసిపోని హరికథావిద్వత్పితామణులై. సంగీతకళాధురీణులైన, ఈమని గ్రామవాస్తవ్యులైన శ్రీ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు సరళమైన చారీరంతో, సంస్కృతవాచామూధుర్యంతో శ్లాఘనీయంగా దేశ మంతటా హరికథాకాలక్షేపాలు చేసి ధనం, ఘనం బహు బాగా గడించారు.

దాదాపుగా ఈ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారికి తీసిపోనట్లుగానే శ్రీ కావలి సీతారామభాగవతారుగారు చక్కని సంగీతజ్ఞానంతో, చమత్కారవాచానైపుణ్యంతో ప్రహ్లాద, రామదాసు, మొదలు గాగల హరికథలు రసవంతంగా చెప్పేవారు, వీరూ కొన్నాళ్లు నవరసుగానే చెలామణైనారు.

ఇంకొరు అవనిగడ్డ వాస్తవ్యులై హరికథావిజ్ఞానపుష్టి గలవారై, గంభీరగళంగలవారై, మఘరమైన గానం కలవారై సమయస్ఫూర్తిగా, సంవర్షానుసారంగా, అతిచమత్కారంగా శ్రీనేడూరి విశ్వనాథాచార్యులవారు హరికథాకాలక్షేపాలు చేస్తున్నారు.

ఈ హరికథామహామహులనుండర్ని ఆశ్చర్యచకితుల్ని చేసి హరికథాదక్షులై, మృదుమఘరగానగంధర్వులై, శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణశాస్త్రి భాగవతారుగారు అద్వితీయంగా కథాకాలక్షేపంచేస్తున్నారు.

తణురువాస్తవ్యులు శ్రీ దీక్షితులవారి హరికథాకల్పతరువులు కీ॥శే॥ ముసునూరి సూర్యనారాయణభాగవతారుగారు అతిచాక చక్కంగా అమృతగాసనుధారసతరంగాలతో హరికథాకాలక్షేపాలు చేసి తెనుగుతల్లి పసిడిపంట అనిపించుకున్నారు.

నరసారావుపేట హైస్కూలు గణితశాస్త్రోపాధ్యాయులై, విశ్వవిజ్ఞాన గానకళాసంపన్నులై, పరమభక్తాగ్రగణ్యులై, సహజ చమత్కార వాగ్విలాసభారేయులై, ఆంగ్లేయభాషాపరిచయులై, ధర్మపరవశత్వంతో మైమరపువచ్చేటట్లు హరికథాకాలక్షేపంచేయు వారిలో దక్షులై, శ్రీ కురంగేశ్వరరావుగారు రామకథానుధారసంతోషదీప్రవాహాలుగా ప్రవహింపచేస్తున్నారు.

తెనాలివాస్తవ్యులు, మృదుమఘరసౌందర్యగానకళా విశారదులు, మంజులవాగ్విలాసకథామనోభిరాములు శ్రీ అమ్మల విశ్వనాథంభాగవతారుగారు నవరసభరితంగా హరికథాకాలక్షేపములుచేసి యావదాంధ్రదేశీయుల మన్ననలకు, బహుమానములకు పాత్రులగుచున్నారు.

ఇహ తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురవాస్తవ్యులై వాట్కకళాశిఖామణులై, అమృతగానగంధర్వులై, హాస్యకళారత్నములై, అనర్గళవాగ్ధారాధరగంభీరులై, హరికథావారాణ్ణిధులై, అందెవేసి, పందెంవేసి, అనివార్యకౌర్యంతో పాటపాడి, మాట మాట్లాడి, ఆట ఆడి శ్రీ బాలకృష్ణభాగవతారుగారు ఆపూర్వంగా హరికథా కాలక్షేపం జేస్తున్నారు. వీరు రమారమి నారాయణదాసుగారి గంభీరగళం కలిగి, అందులోంచి బిస్మిల్లా సన్నాయిపాట జిలుగులు, కులుకులు తీసి మురిపిస్తున్నారు. దేశం వీర్ని బాగా ఆవరించి అదృష్టం సంపాదించుకోవాలి.

ఇంకా పశ్చిమగోదావరిజిల్లా గణపవరం కాపురస్తులై, కాయపుష్టికలవారై, గాత్రపుష్టికలవారై, అనర్గళమైన సంగీత సుధారసతరంగాలు, భరతశాస్త్రతరంగాలు దుమికించగలవారై, హరికథాజగత్తులో ప్రవేశించి విజ్ఞానవిధేయులైన శ్రీ ముదుపాక మల్లేశ్వరభాగవతారుగారు డైమండ్ వంటి డిమాండుగలవారై, హరికథాకాలక్షేపాలు, అనేక పట్టణ గ్రామాలలో ఎడతెరపిలేకుండా చేస్తున్నారు. వీరు మునుముందు తెనుగుతల్లి నోములతోటలో వజ్రాలపంట పండించగలరని ఆశిస్తున్నాను.

గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి వాస్తవ్యులై, అతులిక భక్తిభావభాగ్యసంపన్నులై, హరికథలు అనేకంగా శ్రీ

అంబిడిపూడి రామనాథంభాగవతారుగారు రసవంతంగా చెబుతున్నారు. వీరికథలు నచ్చనివారులేరు.

ఇహ సత్తైసపల్లి వాస్తవ్యులై, మహమ్మదీయ మతస్తులై, రామాయణ, భారతాది హరికథల్ని అతిచాతుర్యంగా, మంజులవాగ్విలాసమాధుర్యంగా చెబుతున్న భాగవతారులై, బుధజనవిధేయులై శ్రీ షేక్ శిలారు సాహేబుగారు తెనుగుతల్లి ముద్దులమూట కట్టిస్తున్నారు.

ఇటు విజయవాడ పట్టణంలో మున్సిపల్ స్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులై, క్రైస్తవ మతస్తులై, అనంత వేదాంతశాస్త్రపరిజ్ఞానకోవిదులై, భక్తిరసభావభాగ్యవిధాత్రులై, సహజచలోక్తి సౌందర్యశబ్దశక్తిసంపన్నులై శ్రీ యోహాన్ భాగవతారుగారు అనేకంగా హరికథల్ని చెబుతున్నదక్షులై యున్నారు. అనుభవజ్ఞులై యున్నారు.

నరసరావుపేట తాలూకా గుడిపాడు గ్రామకొపురస్తులై, సంగీతవిజ్ఞానకోవిదులై, శ్రీ మహావాది వెంకట సుబ్బయ్య భాగవతారుగారు హరికథల్ని రసభరితంగా, సుందరసుకుమారవాగ్విలాసంతో, మధురమంజులగాన సుధారసతరంగాలతో మహాజనులు ఆనందపరవకులయ్యేట్లు చెబుతున్నారు.

తెనాలివాస్తవ్యులై, ఆర్యవైశ్యవంశరత్నమాణిక్యములై, విశ్వవిజ్ఞానకళ్యాణవాగ్గేయకారికులై, మృదుమధురసంగీత వాఙ్మనోహరమూర్తులై శ్రీ తెల్లకుల వెంకటేశ్వరగుప్తభాగవతారుగారు రామాయణ భారతాది హరికథల్ని, అమోఘంగా చెబుతున్నారు. నేర్పుతున్నారు.

ఇహ కృష్ణాజిల్లా గుడివాడతాలూకా చౌటప్ప గ్రామవాస్తవ్యులై, అపూర్వమైన, అఖండమైన, మేధావంతులై, సంగీతవాతుర్యసంపన్నులై కీ॥శే॥ శ్రీ అట్లూరి వెంకట సుబ్బయ్యచౌదరి ఛాగవతారుగారు అనేకంగా హరికథల్ని నిరంకుశవాగ్దాటితో చెప్పి వొప్పించారు.

నెల్లూరుజిల్లావాస్తవ్యులై, మృదుమధురగానతుంబురులై, చక్కనివాగ్విలాసచతురులై శ్రీ రఘు బాలకృష్ణఛాగవతారు గారు అనేకంగా హరికథల్ని చెబుతున్నారు.

బెజవాడవాస్తవ్యులై, నాట్యకళోపాసకులై, సరస సంగీత విజ్ఞానధనులై, మృదుమధురంగా, నవరసభరితంగా, శ్రీ గుడిపాటి శ్రీరామనూర్తిఛాగవతారుగారు రామాయణ ఛారతాది హరికథల్ని అమూల్యంగా చెబుతున్నారు.

పితాపురవాస్తవ్యులు, హరికథాసుధాపయోఘలు శ్రీ బసవ శంకరఛాగవతారుగారు. శ్రీ విఘ్నేశ్వరఛాగవతారుగారు మృదుమధురంగా, అతిలావణ్యంగా, హరికథా సరస్వతి మంజులవాగ్విలాసాలు, జగజ్జేగీయమానంగా విలసిల్లచేసి వన్నె తెక్కారు.

తరువాత, నాట్యకళోపాసకులై, నాట్యకళాచార్యులై, విరాజిల్లిన శ్రీ మద్దాలి శేషగిరిరావు, శ్రీ దైతాగోపాలంగారూ, అమృతతుల్యంగా, మృదుపచోవిపుణతగా హరికథల్ని అప్పుడప్పుడు చెబుతుండెడివారు. వీరిసమకాలికులై, నాట్యకళారాధకులై, శ్రీ చొప్పల్లి సూర్యనారాయణగారు హరికథల్ని అమోఘంగా చెబుతుండెడివారు.

ఇంకా గుడివాడవాస్తవ్యులై, బహుహరికథా బంధువర్గ ఛాగ్యసంపన్నులై, చక్కని విచక్షణాజ్ఞానసంపన్నులై శ్రీ పార్ల

పల్లె వెంకటనరసారెడ్డిభాగవతారుగారు అనేకంగా హరికథల్ని, ఎంతోమందికి, అన్నవస్త్రాలిచ్చి నేర్పిన పుణ్యమూర్తులు. అప్పుడప్పుడు, స్నేహితుల బలవంతంవల్ల బలెక్కి హరికథల్ని అనర్గళ వాచాచాతుర్యంతో చెబుతున్నారు. పూర్వం వీరు రాజ్యాలు వెలిగించిన రెడ్డిరాజులై ఇప్పుడు అంతటా పెట్రుమాకున్నలెట్టు వెల్లిస్తున్న భామందులైయున్నారు. నాకు చక్కని చెలికాండ్రైయున్నారు.

ఐతే విజయవాడకాపురస్తులై, శ్రీ చేపూరి ఆంజనేయభాగవ ప్రదుగారు లలితంగా మధురంగా హరికథల్నివ్రాసిచెబుతున్నారు.

బందరువాస్తవ్యులు, వాగ్గేయకారక బిరుదాంకితులు, న్యాయ శాస్త్రప్రవీణులు శ్రీ హరి నాగభూషణంగారు రామభక్తాగ్రగణ్యులై మృదుమధురజంత్రగానసుధారసవారాణ్ణిమ్మలై, దేశమంతటా పాటకచ్చేరీలు చేసి అప్పుడప్పుడు అమూల్యమైన వాగ్విలాసాలతో హరికథాకాలక్షేపాలుచేసి జగత్కీర్తికిరీటాన్ని ధరించారు.

ఇంకోరు బ్ర॥కుప్పా వీరరాఘవశాస్త్రిభాగవతారుగారు రసవంతమైన గానసుధారసతరంగిణీతరంగాలతో, భక్తిపరవశత్వంతో హరికథాకాలక్షేపాలుచేస్తున్నారు.

ఇహ ఈమహామహులందరికంటె చెప్పుకోతగ్గ భాగవతారుగారై, జగమెఱిగినబ్రాహ్మణులై, విశ్వబ్రాహ్మణవంశ మూర్ధస్యులై, హరికథాప్రపంచమత్యవల్లఘ్నలై, గుడివాడతాలూకా మోతారుగ్రామకాపురస్తులై శ్రీ సింహాద్రి బసవలింగాచార్యులుగారు నేర్పినకథలు రెండైనప్పటికీ, దేశదేశనాయకుల్ని, విశ్వమహాజనమనస్తత్వాల్ని, నాట్యకళాకృంగారభావతరంగాల్నిచలోక్తిగా, మధురోక్తిగా, మధ్యమధ్యపద్యాలతో, భావగేయాలతో రంగరించి మహాజన

నికి బాగాపట్టిస్తున్నారు. సినిమాలో గూడా మధ్యమధ్యవెళ్లి నటిస్తున్నారు. వీర్ని మోపరువాసుగారంటేగాని యెక్కడా చెలామణికాలేరు. అదివీరికి సార్థకనామమైనది. అట్లాగే వీరు దస్కత్తుచేస్తే బావుంటుందని సలహాయిస్తా. యెట్లాగైతేయేం మహాజనానికి యీ మోపరువాసు గారిమీదవుండే అపేక్ష ఇంకోరిమీదలేదంటే నమ్మండి. అందుకేవీరు కథ ఒకటింటికి ఐదువందల రూపాయలు తీసుకుంటున్న పస్తుక్లాసు డిమాండులోపడ్డారు. వీరు శ్రీ కొమ్మూరి బాలబ్రహ్మనందనాగవతారుగారి శిష్యగిరీద్రం.

ప॥గో॥ ఉంగుటూరువాస్తవ్యులై, సరసహరికథాచతురులై, సులలితవాగ్విలాసగానకళాకోవిదులై శ్రీ పెంటపాడు సుబ్బయ్య భాగవతారుగారు జగజ్జీగీయమానంగాహరికథాకాలక్షేపములు చేశారు.

ప॥గో॥ తణుకు వాస్తవ్యులు సంగీతకళాశాలోపాధ్యాయులు, హరికథాప్రవీణులు శ్రీ మేడూరి సూర్యనారాయణ భాగవతారుగారు రామాయణ భారతాది హరికథలెన్నో అమృత వాచాభాగ్యంతో కాలక్షేపాలుచేసి పేర్వాసిగడించారు.

గుడివాడతాలూకొ ఎలమర్రువాస్తవ్యులు, అఖండసాహిత్య తపోనిష్ఠాగరిష్టులు, మృదుమధుర వాచాపటిష్టులు మృత్యుంజయ లింగదేవరగారు అనంతరామాయణ భారత భాగవతాది పురాణముల పూర్వంగాచెప్పి హరికథాకాలక్షేపాలుచేసి తెనుగు దేశంలో పండువెన్నెలకాచారు.

ఈవిధంగా హరికథాప్రవీణులై, సరససంగీతకళావిశారుదులై, శ్రీ తిరునగరి శేషదాసుభాగవతారుగారు, శ్రీ కుంపట్ల సుబ్బారావుభాగవతారుగారు, శ్రీ నిరంజనరావుభాగవతారుగారు, శ్రీ పుల

ఖండం జానకిరామయ్యభాగవతారుగారు, శ్రీ యెరకయ్యదాసుగారి ప్రధానశిష్యులైన, సాలూరుగ్రామవాస్తవ్యులైన రంగమార్తాండ బిరుదాంకితులైన శ్రీ కందాళ సత్యనారాయణభాగవతారుగారు, శ్రీ పేకిరామమూర్తిభాగవతారుగారు, శ్రీకంచర్ల ఆంజనేయభాగవతారు గారు, కీ॥శే॥ నారాయణదాసుగారిశిష్యులైన, కాంపిపేషన్ మొడలిష్టులైన శ్రీ చిట్టిమళ్ల రంగయ్యభాగవతారుగారు, శ్రీ కౌలారి నరసింహదాసుగారు, శ్రీశిష్టా పూర్ణయ్యభాగవతారుగారు మొదలైన జగద్విఖ్యాతహారికథాప్రపంచపురుషోత్తములెందరో హారికథాసుధారసప్రవాహాలు ప్రవహింపచేసి తెనుగుతల్లి బంగారుతండ్రులైనారు.

తెనుగు తల్లులు

విజయనగరవాస్తవ్యురాలై, సరససంగీతవాగ్విలాసవిశ్వధారతియై, సురుచిరసుందరసుకుమార హారికథాప్రపంచసరస్వతియై, అఖండదానకళాకళ్యాణకామధేనువై విరాజిల్లుతున్న శ్రీకళావరింగ్ భాగవతారిణిగారు జగజ్జేగీయమానంగా యావదాండ్రదేశంలో, సమస్త విద్యత్సభాప్రదేశాలలో ధరతనాట్యగానకళాతరంగాలతో, అపూర్వంగా హారికథాకాలక్షేపాలుచేసి తెనుగుతల్లిలోములతోట చివురింపచేసి, పుష్పఫలభరితశోభాయమానంగా విరాజిల్లచేస్తున్నారు. యీబంగారుతల్లి కథాకాలక్షేపములు విని ధగవత్కుడాసుధారస నిమగ్నులైయుండనివారు లేరు; తలవనివారులేరు, తెలియనివారులేరు.

తెనాలి వాస్తవ్యురాలై, యానాదివంశరత్నమాణిక్వమై, మృదుమధురకథావాగ్విలాస గానకళావసంతకోకిలై కొండొక

మహిళామతల్లి అద్వితీయంగా హరికథాకాలక్షేపాలు యావ దాంధ్రదేశంలోచేసి గొప్ప కీర్తిగడిస్తున్నారు.

ఏలూరు వాస్తవ్యురాలై, సులలితగానకథాకళాశిరోమణియై శ్రీ పువ్వుల పుష్పవనం భాగవతారిణిగారు సర్వజనాకర్షణీయంగా సర్వజనామోదముగా హరికథాకాలక్షేపములు చేసి పేర్వాసిగడిస్తున్నారు.

విజయనగరవాస్తవ్యురాలై, సుకుమారకథా గానసుధారస తరంగిణియై శ్రీ నాగమణిభాగవతారిణిగారు హరికథాకాలక్షేపాలు చేసి అఖండమైన యశస్సు గడిస్తున్నారు.

గుంటూరు వాస్తవ్యురాలై, సుందరసుకుమాకకథాగాన విశ్వవిపంచియై శ్రీ డి. ప్రేమావతిభాగవతారిణిగారు ఆపూర్వమైన అనుభవంతో హరికథా కాలక్షేపాలు చేస్తున్నారు.

విజయవాడవాస్తవ్యురాలై, సరససంగీతవాగ్విలాస రత్న మాణిక్యమై, శ్రీచేపూరి అంజనేయభాగవతారుగారి శిష్యురాలై శ్రీరాజేశ్వరిభాగవతారిణిగారు హరికథాకాలక్షేపాలు ఆపూర్వంగా అమూల్యంగా చెబుతున్నారు.

ప॥గో॥భీమవరంగ్రామవాస్తవ్యురాలై, శ్రీ బాలబ్రహ్మీ నందదాసుగారి శిష్యమాణిక్యమై, మృదుమధురగానకథాకళావిశారదయై, సరళంగా, సరసంగా, భక్తిరసతరంగంగా, శ్రీ పెండ్యాల సుందరమ్మభాగవతారిణిగారు హరికథాకాలక్షేపాలు చేసి కోమలమైన యశస్సు గడిస్తున్నారు.

ఇట్లా తెనుగుతల్లిలెందరో హరికథాగానభరతనాట్యకాలక్షేపాలుచేసి తెనుగుతల్లి ముద్దులమూటకట్టిస్తున్నారు.

ఈ హరికథా బృందావనచక్రవర్తులు బహువిధ శక్తి సామర్థ్యాలు సంపాదించి, ప్రసాదిస్తున్న ప్రసన్నవిజ్ఞానభాగ్యాలు ప్రజాజీవితాలకు పారిజాతాలు. విశ్వమహాజన మనస్తత్వాలు దాగా గుర్తించి, భగవత్కథాసుధారసతరంగాలలో, సమన్వయ జ్ఞానభాగ్యంతో దేలించి, మానవజన్మకి కావలసిన ఐక్యత, యోగ్యత, భాధ్యత చూపించటానికి ప్రధానంగా హరికథా ప్రచారం ముఖ్యంగా జరగాలి.

హరికథ, వున్నదున్నట్లుగా బిగించివున్న చట్రంలోంచి తీసి, వొప్పగిస్తే, మహాజన హృదయంలో రసంచిప్పిలదు. పద్యాల్ని పట్టుకొని, పెడరెక్కలు విఱచిచూపిస్తే రసోదయం కాదు. గద్యాన్ని తూచా తప్పకుండా వల్లించి జల్లిస్తే రస వాహిని జననోహినికాదు. కంఠస్తంచేసిన శ్లోకాల్ని మధ్య మధ్య జాడిస్తే, ఆనందరసవారాణ్ణిధి మూర్ఛిల్లదు, భట్టిపట్టిన భట్టివిక్రమార్కునికాలనాటి పుక్కిటి పురాణాలను, దీపావళిపండుగబాణాసంచాల్లే ప్రయోగిస్తున్న గూడా రసగంగాధరుడు సాక్షాత్కారంకాదు. డబాయించి, లగాయించి, సంగీతాలు నైరసల్లే సాగిస్తే కథాప్రభాతలక్ష్మి నవరత్నవిఘాషితాంగికాదు. చుట్టూతా జోరీగలల్లే తొంభైవాయిద్యాలుముసిరి, కసరి, మద్దత్తిస్తుంటే, కథాయోధుడికి, గుండెదైర్యంరాదు. అసలు ఇవన్నీ సహజ పాండిత్యం లేనివాడు తెచ్చిపెట్టుకుంటున్న సరంజామ.

అసలు హరికథావతారమూర్తి భువనమోహనమూర్తిగా, ఘుద్దులమూటకట్టేటుగా కనబడాలి. అతని వదనారవిందం మకరందాలొలికిస్తున్న చిరునవ్వుకిరణాలు విరజిమ్ముతుండాలి. అటు వంటిదివ్యమంగళస్వరూపుడై, సౌందర్యోపాసకుడై, అభినయ

దివ్య నాట్యకళాప్రపూర్ణుడై, గంభీరవాగ్ధారాధరుడై కనిపించాలి. సమయస్ఫూర్తిగా, సందర్భానుసారంగా, పాత్రోచితభాగ్యంగా, మంజులవాగ్వీలాసాలు కులికించాలి. అరిలోకభీకరుడైనవాని, గంభీరవాక్కు జలదగంభీరగర్జనగరప్పించాలి. కుసుమకోమలి సుకుమారప్రసూనవాక్కుల్ని శుభసుందర వజ్రమాణిక్యాలిగా విరాజిల్లజేయాలి. మొత్తంమీద కథలోవస్తున్న, ప్రతిపాత్రతీరు ఙోరు జగన్మనోహరంగా చూపాలి. ఏయేపాత్రకి ఎంతెంతమాట బిగువుగా, లగువుగా వాడాలో విచక్షణాచ్యుష్టితో, తూచి, చూచి, మాట్లాడాలి. అంతేగాని, అనవసరంగా, చిక్కిరి బిక్కిరిగా శబ్దజాలాన్ని మహారణ్యంగా పెంచకూడదు. సంగీతదార్ధ్యంతో పెద్దగామాయై పద్యాన్ని, గేయాన్ని, పెడతెక్కలు విరచి, తమ వెంట తన్నుకొని, సంగీత నక్షత్రమండలవిహారంచేస్తూ, కథా సంసారాన్ని గందరగోళంపెట్టకూడదు. సంగీతాన్ని, కథాసాహిత్యాన్ని బహుపొదుపుగా వాడుతుండాలి. మాటకారిగావుండాలి. చమత్కారిగావుండాలి. అంతేగాని వికారిగావుంటేమాత్రం సహించలేరు. రుబ్బుడుపొత్రంగా తలనున్నగాకొట్టించుకొచ్చి, విభూతి రేఖల్ని, పంగనమాల్ని బాగాపట్టించుకొచ్చి కథలో అభినయించి, సత్యభామఅలక యేంచూపించగలుగుతారు? సీతామ్మవారి చిన్నారి చిరునవ్వుమోము, శ్రీరామచంద్రచక్రవర్తికెట్లా చూపించగలుగుతారు? అంటే కథకుడైనవాడు ఎవరెడీ యాక్టరుగా తయారయ్యేపోజులో వుండాలి. దాని సౌందర్యభాగ్యానికి బదులు యిట్లా, నున్నగా ఎప్పటికప్పుడు, తలకొట్టించుకొని, శుద్ధశోత్రీయంగావుంటే చూపించాల్సినబొచిత్వాలకి ఎట్లాపనికొస్తారు? నల్లరులో బుద్ధిమంతుడనిపించుకుంటానిగ్గాను శిబ్పిరేకు శతుతోనూ,

వసారాజుట్టుతోనూ, తయారుకాకూడదు. తమప్రక్కవారి నోటి నుంచి “తలలు బోడులైన” “తలపులు బోడులా” అన్నమాటని కదిలించేట్టుండగూడదు. చెప్పేముక్కలు నాలుగూ వినసొంపుగా వుండాలిగాని, యీ అందచందాలెట్టావుంటేయేంలేద్దా అని, వట్టి రాచిప్పగోత్రంలో పడకూడదు. పోకచక్కలు బాగావుండి తమల పాకులుక్రుళ్లువైతే యేం ప్రయోజనం? రెండూపసందెనవైతేనే నోరుబాగుంటుంది. జోరుగావుంటుంది. అంచేతనే వేష ధాషలనేమాటలో మొదటచెప్పిన వేషాన్ని కథకులైనవారు బాగా ధావించుకొని, విమర్శించుకొని సరిచూచుకోవాలి.

హరికథా ప్రపంచపరమేశ్వరులైన శ్రీమదజ్ఞాడాదిభట్ట నారాయణదాసుగారి అవ్యాజప్రేమాభిషేకానికి పాత్రులై, సౌందర్యవసంతులై, చక్కచక్కని మంజులవాగ్వీలాసకథామనో హరచక్రవర్తులై, కీ॥శే॥బంకా బాలకృష్ణభాగవతారుగారు అతి లావణ్యంగా, శ్రవణసౌఖ్యంగా, స్ఫుటమైన వాచాచాతుర్యంతో, హరికథాగానకళావిలాసాలు కులికిస్తుండేవారు. సామాన్యంగా ఎవరి నోటికీ, ధాటికీ, అలవిగాని అచ్చతెనుగుభాషాకౌశలం ఒకానొక నాడు. బ్రహ్మశ్రీ వ్యాకరణశాస్త్రపరిమేష్టియైన కీ॥శే॥ తాతారాయుడుశాస్త్రిగారు శ్రీ నారాయణదాసుగారు మొదలుగాగల నిండు పండితవేదండమండలం వున్న సభాసమావేశంలో అత్యద్భుతంగా ప్రదర్శించి ఆశ్చర్యచకితుల్ని చేసినట్టి జగాజట్టైనవారు.

నాకు సంగీతంలో సత్తావుందని, గొంతుచించుకొని, గంతులేస్తే పప్పులుడకవు. దానికి తగ్గతూకంగా, సాహిత్యపుష్టి వుండాలి. సాహిత్యంలో నేనుచూడాల్సినవి ఇకేమీలేవని,

తొమ్ము విరచుకొని తిరిగితే, నాకోసం జనం విరగబడదు. దానికి తగ్గటే సంగీతం సరళంగా సంపాదించాలి. సంగీత సాహిత్యాలు రెండూ, నాదగ్గరున్నైయని అఘాయిత్యంతో డబ్బా వాయిస్తే సరిపోదు. దానికితగ్గ స్ఫురద్రూపం, స్ఫుటమైనవాక్కు; గంభీరగళం, అభినయభావలయాదులు ఆమోఘంగా తెచ్చిపెట్టుకోవాలి. ఇన్నీ భర్తీచేసుకొని, సమయస్ఫూర్తి లేకపోయిన, చమత్కారం హుళక్కైన లాభంలేదు. ఇవన్నీ ఎట్లాగోఆట్లా నాలో వచ్చిపడ్డెయనుకొని, కాలికి గజ్జెకడితేకాదు. వెన్నపూసవంటిమనస్సు గంభీరవికాలహృదయం, అప్రతిహతమైన సమన్వయజ్ఞానం, అఖండ ప్రపంచపరిజ్ఞానం, అనివార్య శౌర్యసాహసం, భగవద్వ్రీ సుధారసం విండుగావుండి భోగరాజుకావాలి. త్యాగరాజు కావాలి. విశ్వజన శ్రేయోభిలాషతో దేనికి జంకకూడదు. మిన్ను విరిగి మీడవడ్డగూడా బొంకకూడదు. అంత సద్గుణగణలక్షణ లక్షితులైనవారే నిఖరైన భాగవతారు లౌతారని నేను గ్రహించి బల్లెక్కితే భాగవతారుగా చలామణౌతాను. లేకపోతే ఎంగిలి సరుక్కి సిద్దమైన ఖాతాదారుడుగా తయారౌతాను. అంచేత ఇటీవల నేను హరికథాకత్తిసంపన్నులైన భాగవతారుల సాన్నిధ్యంలోపడి నాక్కావలసిన హరికథాసామగ్రి కాస్తకాస్త సంపాదించుకుంటున్నాను. ఈ హరికథాప్రవీణులలో రసికజన మనోభిరాములై మందారమకరంద వాచామాదుర్య మంజులగాన కళాచాతుర్యకథానుభాంబుధులై నన్ను తనిపించిన శ్రీ కొమ్మూరి బాలబ్రహ్మానంద భాగవతారుగారికి నా కృతజ్ఞతాంజలితో నా పావురాలకొవ్యాన్ని బ్రహ్మానందభరితుణ్ణై ఆంకితం యిచ్చాను.

వారి సమకాలికులై, సమతుల్యులై మెఱసిన భాగవతారులందరూ నా కావ్యకన్యని ఆచరించి, దానికవితాభక్తికిరణాలు మహాజన హృదయశయ్యలపై పవళించిన బ్రహ్మాండరీతి అభిషేకిస్తుంటారని హృదయపూర్వకంగా మురిసి ముద్దుముద్దుగా వేడుకొంటున్నాను.

నేను రచించిన ఈ పావురాలకావ్యోదయానికి కబీరు దాసులై ఉపదేశించి, ప్రోత్సహించి కొనసాగజేసిన శ్రీ బొండాడ నరసింహశ్రేష్ఠిగారికి నా శతసహస్రకోటిభక్తికిరణాల్ని సమస్కాలాలతో సమర్పించుకొంటున్నాను.

నాకు ఇటువంటి వజ్రాలపంట సంప్రాప్తించటానికి, ఇంతటి హరికథావిధాత్యలతో పరిచయకాగ్యంకలిగించి, నన్ను అల్లారు ముద్దుగా, పుత్రవాత్సల్యంగా, కడుపారప్రేమతో పోషించుకొని నా యీ చిన్నారిపావురాలకవితాకుమారికి భువనమోహనమూర్తిగా విరాజిల్లుతున్న శ్రీకొమ్మూరి బాలబ్రహ్మానందభాగవతారుగార్ని కృతిభర్తగా మాట్లాడి, కుదిర్చి నాకవితాకుమారి నోములతోట చిగిర్చేట్టుగా బంగారువర్షంకురిపించి నన్ను కృతార్థునిచేసిన, రాయలవంటి శ్రీ బంకా రాములుపాతుడుగారికి నా హృదయ పూర్వకమైన భక్తిసంధాంజలితో నా వజ్రాలపువ్వులు సమర్పించి సమస్కరించుకొంటున్నాను. శ్రీ కనుదుర్గాదేవి, శ్రీ మహాదేవుడు నన్నాదరించి, ప్రోత్సహిస్తున్న యీ రాయలవంటి రాములవారికి యీ వివ్వజ్జనశేఖరులకు, యీ భాగవతోత్తములకు, యీ కృతికన్యాపరిణేతలకు, నాకు, నాకుటుంబమునకు, విశ్వ మహాజనానికి అఖిలైశ్వర్య ఆయురారోగ్యభాగ్యాల్ని ప్రసాదించుగాత్రయని ప్రార్థించుకొంటున్నాను. — వే దాం త క వి.

పట్టాభిషేకం.

కొమ్మలు చక్కగాఁ బసుపుకుంకపుగుమ్మము
గుల్కజేసి, ద్వా
రమ్ములు పచ్చతోరణమురాశిలుతేజము
లొల్కబోసి. చి
ట్టెమ్మ చరాలనోము ప్రకటించి,ఫల
మొనరించి,బాలబ్ర
హ్మమ్మనొసంగె పుత్రమహిహర్యముతో
విలసిల్లునట్లుగా॥

దీరోదాత్తుఁడు శాంతచిత్తుఁడు,మహా
దేదీస్యమానవ్రబో
ధారామోతనవ విశ్వసుందరకళాచ్యుతం డ
నంతుండు, త
ద్వీరబ్రహ్మ కథాసుధార్ణవ తపోవిజ్ఞాన
తేజో విశే
షారాచ్యుండయి నిన్ను గాంచె నిల
బ్రహ్మానంద ఛాగ్యమ్ముగా॥

వృత్తికన్యా పరిచేర

హరికథా సుచార్ణవ, కథా పరమేశ్వర, సువర్ణ మంటా
కంకణ గండపెండేర, నవరత్న రోటీర కేయూర
బహుమాన విఘ్నాశతులు బ్ర. శ్రీ కొమ్మూరి
బాలబ్రహ్మానంద ఛాగవతారుగారు.

వీనల బాలుండై, బ్ర
 హ్మానందుండై, వినూక్ష్ణ మార్కండేయుం
 డై, నాకీ బాల బ్ర
 హ్మానంద సునామధేయుఁ డర్జుండు సుమా ॥

మే సుప్సింగెడి మేలియెల్కనగవుల్ మెక్కింపు మా బాల బ్ర
 హ్మానందంబును గాంపనేరని సరవ్యాఘంబు లోకాన లే
 దేనాడై నను తద్వచోమ్మడుకథాహేలాకళామాధురీ
 గానంబుల్ కవనంబు లప్పరలై కవ్వించి నవ్వించురా ॥

నిక్కచ్చైన నిజాయితీకథకుడై నిర్మిద్ర వాగ్దాటిచే
 వక్కాచేంచెడి దాసు గాని, మఱి డబ్బాల్లాసు గాడేమి, యే
 చిక్కుల్ వచ్చిన, రొక్క మెంతయిన, పేవీ తెన్నిమాక్కొన్న, మేల్
 వా క్కేమాత్రము మొక్కపో దెపుడు బాలబ్రహ్మజన్మంబులో ॥

నాడుం నేడును వెక్కు వాగవతులెన్నం భోగియై త్యాగియై
 తోడావేసి, కిరీటచారీయయి, ముద్దుల్ మూటగట్టించగా
 పాడెం బాటలు, గిట్టనట్టి బధిరప్రజ్ఞావళీప్రాణముల్
 తోడెం, కొమ్మూరి బాలబ్రహ్మ జయసూక్తుల్ మా భుజాస్ఫాలనల్ ॥

పట్టాభిషేకం

కథకుండెప్పుడు కాలుద్రవ్వినను వాగ్దారాధరుండొను, భూ
 రథమున్ సర్వసుపర్వకోటిఘనసంరంభంబుగానెక్కి వేల్
 కథలన్ వీనులవిందుగా వినును, బాలబ్రహ్మవాగ్దార్థితో
 మధనన్; మూఱుడెవండు గైకొనడు బ్రహ్మానందమాచార్యముల్?

నడుముబిగించి సన్దాసలి
 గడగడలాడించు మేఘగర్జనతో, దూ
 కెడి శ్రీవారాయణ దా
 నుఁడు బాలబ్రహ్మకిచ్చె సుషమాశిషముల్ ॥

అంతటి వాగ్విలాపరమాత్ముఁడు మెచ్చిన బాలబ్రహ్మ ఛీ
 మంతుడు కాదటంచనెడిమాట చెలామణియౌనె? కంటిలో
 నింతటి పాప నల్లదని యెప్పు డసూయగతీయనట్లు సి
 ధ్ధాంతముజేసి చెప్పితి, యవార్థము నై పనిమాపులున్నచో ॥

వేదపురాణశాస్త్రజయభేరిని గొట్టి, కవిత్వతత్వ స
 మ్మోద సహస్రగ్రంథములు మోపులుగా రచియించిపెట్టి సం
 పాదనలోని కోట్లు తృణప్రాయముగా మరి ఖర్చుపెట్టి శ్రీ
 పాద గురుండొసంగిన కృపారసవిద్యలు బ్రహ్మకబ్బెరా ॥

శ్రీపాప కృష్ణ గురుడిల
 ద్వైపాయనుడొచ్చు హరికథానిధులిడగా
 ఆపాదమస్తకమ్ములు
 కాపాడెడి పసిడి బాలబ్రహ్మ త్రైకొనెనుకదా ॥

కిటుకులుచక్కగా తెలిసి కింకవిదిగ్గజసింహమౌచు ది
 త్తటములు పిక్కటిల్లెడి యఖండవచోవిభవైకశౌర్య కీ
 పటిమ శతావధానములు బాగుగజేసిన, చెళ్ళపిళ్ల వేం
 కటకవి బాలబ్రహ్మ ఘనకౌశలమున్ గొనియాడె గొప్పగా॥

బాలబ్రహ్మానందము
 కాలక్షేపములులేని గ్రామముగలదే ?
 ఆ లక్షలార్జనలతో
 చాలా ధర్మాలు నేయు చాగియు గలండే ?

ఏనుగు నెన్నియోతడవలెక్కి కథాచతురోక్తి కీర్తిచే
 గానుగలాడియాడి ప్రతిగ్రామము భక్తిరసానదేల్చి, మే
 ధానిపుణుండుగా హరికథారసపాకములెల్లజేసి, లో
 కానికి బాలబ్రహ్మ శుభగంబుగజేసెను విందులెన్నియో॥

పట్టాభిషేకం

భాగవతారులింక ప్రతిభాగతిభాసురులై మహాకథా
 సాగరులై, జయభవజము చక్కగనెత్తిరి గాని, యీ మహా
 వాగనుశాసనాదికవివల్లభులందరు మెచ్చె డిమ్మహా
 యోగము పట్టినట్టి బుధుడొక్కడు లేడుగ బాలబ్రహ్మగా॥

కొందఱు కథలో పూర్ణా । నందము కల్పించియున్న నల్లరి పరమా
 నందమొసర్చిన, బ్రహ్మా । నందములో సొగసుదెచ్చిన ఘనుండేడీ :

చిఱునవ్వు తొల్కరి మెఱువుతీగె పడంతి
 మెఱుగులు పరుగులు చెఱుగువాడు
 చక్కచక్కనిమాట చక్కిలిగిలిపిల్ల
 హాయిలు లయలు బట్టబయలువాడు
 ప్రక్కకొండల చక్రవర్తి యెదుఱుతోమ్ము
 పగులు దిగులు సూపు వాక్కువాడు
 కమ్మకమ్మనినోట గండుకోయిలపాట
 జిలుగులు కులుకులు కొలుచువాడు

హరికథా పరమేశ్వరుడైనవాడు
 నేను నీవన్న భేదమ్ము లేనివాడు
 దీనజనులకెల్ల విధేయుడైనవాడు
 అతని బాలబ్రహ్మానందు డందురమ్మా ॥

అడుగో అడుగో అడుగో
 అడు గడుగో పావురాల నడిగినవాడే
 అడబడకే కుగోసవే
 బిడియము దేనికి వరాల పెండ్లిచెలాకీ॥

కృత్రికన్యాపరిచేతవై, వారికధాకేయూర, కోటీర గి
 ష్పతివై, దిగ్గజసాగ్యవామినులతో బంగారుముత్యాల హా
 రతులన్ గైకొని, అదిభట్ట కవితాప్రావీణ్యలాపణ్య హా
 ర్యతురాషాట్టుగ బాలబ్రహ్మ! ఘనకీర్త్యాయుర్ధనం బేలుమా ॥

ఏ మేళిదాశి నచ్చక
 నీ మోజు రివాజగుచు తృణీకృతవిభుడై
 సామోజు సుబ్బరావిల
 నీ మహిమలు బాలబ్రహ్మ నిరతము జెప్పెన్ ॥

విశ్వాసపాత్రుడిల, కో
 టీశ్వరు డవ్వాని తమ్ముడింకెన్నెన్నో
 యీశ్వరసాక్షిగ జెప్పెను
 విశ్వబ్రాహ్మణయశోడవిణ! నీమహిమల్ ॥

ఆ యసలై నమిత్రుల దయాకిరణములెకాదు, సత్కవుల్
 గాయకరత్నముల్, నిఖిలకౌశలులొకథకుల్ సమస్త వి
 ద్యాయుగకర్తలెల్ల కొనియాడెడి రాయలువంటి రాములే
 నీ యశమున్ కనుంగొని గణించి వచించెను బాలబ్రహ్మమా॥

అక్కతమున కాబోలును
 చక్కని నా కావ్యకన్య చాలాతడవుల్
 మక్కువతో నీ దిక్కున
 కెక్కువగా చూడసాగె నేదో బ్రహ్మా॥

గిలగొట్టితివా వలపుల్?
 నిలపెట్టితివా తపించి నిర్జనసీమన్ ?
 తలపెట్టి పెండ్లిలగ్నము
 ఖలవంతమువెట్టినావ? బాలబ్రహ్మా॥

కట్నాలా? నా కుండిన
 పట్నాలే వ్రాసియిత్తు బాలబ్రహ్మా!
 పట్నాలవారు మీలో
 కట్నాలకు పోటిరానికైవడి కనుమీ॥

మీ దివాణమునిండ మేలిమిగలచాయ
 మా దివాణంబో న్నమశ్శివాయ
 మీ దేవిడీపూలు భూదేవిరత్నాలు
 మాదేవిడీ లేవిడీదళాళు
 మీ కోటగుమ్మాలు మేల్కొల్పి మేళాలు
 మా కోటగుమ్మాలు మంచనాలు
 మీ వ్యవహారాలు మెఱుగైన వరహాలు
 మా వ్యవహారాలు స్మారకాలు

మీ విలాసాలు గాన సమ్మేళనాలు
 మా విలాసాలు కపనాల మందిరాలు
 మీరు మాకు బ్రహ్మానంద గౌరవాలు
 మేము మీకు నీనాములైనాము బ్రహ్మ ॥

సహాయించి రెండువిధములు
 మహి మామిడికన్న జీడిమామిడి మిన్నై
 గ్రహించబడ్డవంచము
 రహి బ్రాహ్మణుకంటె విశ్వబ్రాహ్మణుగొల్తున్ ॥

నీ జాతికి, నీ భ్యాతికి
 నా జాజిది జార్జిరాణి నాజుకులతో
 పూజాంజలి గొనితెచ్చెను
 బాజా లిక తెమ్ము లెమ్ము బాలబ్రహ్మ ॥

అల్పముగాని నా కవన మక్షరలక్షలునేయు విల్వతో,
 గల్పిత చిట్టవంపతులుగా మిము పట్టతివాసిపై న, సం
 కల్పము కల్పవృక్షమయి కాపుర మే పురమైననేమి ? యీ
 శిల్పము రక్షకుం డతికె నెక్కుచెఱుంగదు బాలబ్రహ్మమా ॥

నీవు చమత్కారివిలే .
 మా విఠజాణిది భలే చమత్కారిణిలే
 పూవులతో కాయలతో
 యీవెన్నెల తిన్నెలన్ని యేలుడు బ్రహ్మా ॥

ఋదివగ్గయిన బమ్మ మోపైనడగ్గతో
 నిల్లాలి కిల చిప్ప నిచ్చినాడు
 ఆవతారములనెత్తి యలసి విసిగి విష్ణు
 పడతి నెల్లర కింక విడచినాడు
 ఆలివిడ్డలపోరు లణచలేక శివుండు
 జంగమయి విషమ్ము మ్రింగినాడు
 మీసాలుత్రిప్పి యాయాసాలతో రాజు
 భూదేవి బ్రజ, కిచ్చి పోయినాడు

ఆ శ్రీభువనైక రక్షకులైనవారి
 కాపురములు మోపురములు గోపురములు
 తిరిగిచూడుము కొమ్ములు విరిగిపోయె
 భద్రముగనేలు కొమ్మూరి బాలబ్రహ్మ ॥

శ్రీగుణవల్లి మేలిపువురేకుల సీతమతల్లి బాలబ్ర
హ్మగమ చాతురీ హరికదాలయ మంజులగానమాధురీ
త్యాగకళాపురంద్రియయి తావకమోహనమూర్తిభాగ్యముల్
ప్రోగులుపోసి కొర్చె నగుమోమువరాలను కావ్యకన్యకా ॥

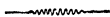
అనసూయాత్మజ కాపురంబునకు
బ్రహ్మనందుదో, రామ బ్ర
హ్మను జామాతగ గాంచినందులకు
బ్రహ్మనందుదో, విశ్వ బ్ర
హ్మను నిర్జించెడి పుత్రరత్నమయి
వివ్యాసాగరుండింత, మో
హనమైనందుకు బాలబ్రహ్మ మరీ
బ్రహ్మనందుదో చూడుడీ॥

ఆయుష్మంతులుగా, ల
క్ష్మీ యోగావిర్భవైక శ్రీమంతులుగా
శ్రేయోవంతులుగా, దు
ర్గా: యీబ్రహ్మల సతమ్ము గాపాడగదే॥

ఆంధ్ర “బెర్నార్డ్స్ షా”
వే దాం త క వి
కవితా సంస్థానము.

పా వు రా లు

దొరలయి రమ్యహార్యము వధూజన
సౌఖ్యము వీడలేని భూ
వరులను గూడ లేపి నిజపాద
సరోరుహ ఛాగ్యమిచ్చు శ్రీ
తిరుపతి వెంకటేశ్వరుని దివ్య
ప్రసాదము వెట్టినట్టి వి
స్తరినయి పాండురంగ! కవితారస
పాకములన్ని జూపెదన్

సురుచిరమైన యీ యుదయ సుందరి
చక్కని కొండెచుట్ట కి
న్ని రకరకములైన కమనీయ కళా
కుసుమము లెప్పు డ
చ్చెరువుగ గ్రుచ్చి యవ్వరసజేసి
సుతారముగా సృజించితో
ధరపయి పాండురంగ! సరదా
పడిరండలు దాని కుల్కుతోన్॥

మెల్లగ పక్షిగ్రుడ్డులకు మెత్తని
 మేలిమి కుంచెతోడ రం
 జిల్లెడి యిన్ని మేలిసగిషీ పను
 లెప్పుడు దిద్దినాడవో
 కొల్లగ, కోటివర్షములకుం
 తనువేమియు మాసిపోక శో-
 భిల్లెను పాండురంగ! మురిపించెడి
 పిట్టలు పట్టు తెక్కలన్॥

ఈ హిమబిందు సుందరి మహీస్థలి
 రత్నవిభూషితాంగియై
 మోహకళల్ ప్రపుల్ల సుమమోహిని
 తక్కువోయల్ దిగంత ప్రో
 త్పాహముగొల్ప గుల్కినది; తావక
 శిల్పకళావిలేఖిని
 వ్యూహము పాండురంగ! మునుముందు
 కనుంగొను దిట్ట పుట్టునా :

చతురులు, శిల్ప లిట్లనిమిషత్వముతోఁ
 దిలకించుచుండ ను
 న్నితమయినట్టి నీ యులిపనిం నగిషి
 పను లెన్నియో మహా
 ద్యుతముగ మొల్పుచుం శిలలు ముచ్చటగా
 మణులయ్యె ; విశ్వభా
 రతికళ పాండురంగ : మృదురాగ
 సుధారసమందుఁ దేల్చువా ?

వరుసగ. గ్రుడ్లుచిట్టి కడు వన్నెలు
 చిన్నెలు మొక్కవోని మా
 దిరి చెలువైన మేనుల కుదింపు
 బహిర్గతమై, ధరిత్రిపై
 పరుగిడు కోడిపిల్లలకు పాపము
 లెప్పుడు నేర్పుకొంటివో;
 విరతము పాండురంగ! పయనించె
 నిజోదర పోషణార్థమై॥

గమ్మన మంతిరించి మయికమ్మిడి
 యీ తొలికోడి గొంతులో
 నిమ్మెయి నీ'వలారము' మఱెన్నడు
 వెట్టితివో; నమస్త వి
 శ్వమ్మను మేలుకొల్పె; నిటువంటి
 మహోద్భుత మాంత్రికుండు ని
 క్కమ్ముగ పాండురంగ! త్రిజగమ్మన
 లేడనిపించుకొంటివా?

భారము నిర్విరామముగ పైబడి
 మోనెడి యింత విశ్వ సం
 సారముతో నవా విసిగి చాల
 చిరాకు పరాకుతోడ బే
 జారయి పోవుచుంటి; నిముసమ్ము
 మదీయ కుటీరమందు విం
 దారసి పాండురంగ! కడు హాయిగ
 స్థాయిగ విశ్రమించుమీ॥

నీదయ దివ్యనందన ధునీ రస
 వాహిని పాయపాయలై
 వేదజగద్ధితంబులయి, వేసవి
 కోయిల యీలపాటలై
 వేదకుటీరమార్గ పరివేష్టిత
 కల్పమహీరుహంబులై
 మేదిని పాండురంగ! ప్రణమిల్లగఁ
 జేసె నమస్త జీవులన్॥

పలువని తోలుదొక్కులకు వారు
 బిగించి మనోహరంబుగా
 కులికెడి శబ్దలక్ష్మి పరుగుల్
 మెఱుగుల్ కొలబోసి దివ్య గా
 నలహరి తూగుటుయ్యెల ఘనంబుగ
 నూగెడివాడ వీవు; నీ
 చలువకు పాండురంగ! శతజన్మల
 మోడు చిగిర్చకుండునా ?

తుమ్మల తోపులో పసుల (ద్రోలి
 పసండుగ వేణుగాన రా
 గమ్ము చితారు కొమ్ముపయి కమ్ముగ
 దీసి మహానదీ ప్రవా
 హమ్ములు పొంగజేసెడి మహాత్యము
 నీ చిటుబొజ్జలో సుతా
 రమ్ముగ పాడురంగ! తనరంగ
 మ్మదలగ తరంగ మయ్యెరా!

నా నిటుపేద భక్తికిరణాలకు
 నీ చరణాలు దక్కునా?
 శ్రీ నిలయమ్ములోన నివసించి
 సుఖించి తరించితేచు పూ
 పాసుపుపైన మైమఱపు వచ్చెడిదాక
 పరున్నవేళ, నా
 దీనత పాండురంగ! కడఁదేరెచ్చెడి
 మెఱ్ఱువ నీకు వచ్చునా?

మందెడి యెండలో చిగురు మామిడి
 చెట్టుగ నీవు కానరా
 కుండిన 'కావు కావు' మనుచుండెద
 కాకిగ; నీ కటాక్ష మె
 న్నండు లభించి నీ మధురశామహు
 కోయిలగా స్మరించి నీ
 యండను పాండురంగ! కవితామృత
 వాహివి పొంగజేతునో!

కుండుచు నీ యనుగ్రహము కోసము
 వచ్చిన వాడఁగాని. నీ
 సుందరమైన విగ్రహము సూచి యులూచి
 పృథాచి గోపికా
 బృంద మరీచివోలె బులిపించగ
 వచ్చిన వాడఁగాను; నీ
 పండుకు పాండురంగ! నిలయాన
 తయారయి కుల్కపోతుమీ॥

నీవు మహాసముద్రుఁడవు; నేను
 త్వదీయ కృపారసమ్ము భూ
 దేవికిఁదెచ్చు మేఘుడను; దీనికి
 దేశములన్ని సాక్షి; రా
 జీవ దళాయతాక్షిఁడవు; చేసిన
 నేవలు నీవు చూచుకో
 లేవుర? పాండురంగ! పడలేనుర
 దూకులు దూకి తిట్టుచో!

త్రొక్కిన తాతి వైతివిర! దోయలి
 నొగ్గి భవత్పదాబ్జముల్
 మ్రొక్కిన వేల్పువై తివిర! ముజ్జగముల్
 కని, మోయుచున్న నీ
 కెక్కడనుంచి వచ్చినవో యింతటి
 శాంత గుణమ్ము లీ కృపా
 దృక్కులు! పాండురంగ! వరియించెద
 వాటి ననుగ్రహింతువా ?

బేళ్లకు బేళ్లు నీకథలు పెర్లి
 ప్రేయమ్మయిపోవుచుండె : ఎ
 న్నాళ్లకి గూడ చొకగ జనానికి
 నీ ధర తగ్గదేమిబో :
 ఊళ్లకవెంత తియ్యని చుయాఖ
 కథా కవితా సుధారసం
 బేళ్లయి పాండురంగ : ప్రసహించి
 కుదించి ముదాల్చి ముంచెనో :

ఈ సుమనోభిరామ భువనైక
 మనోజ్ఞ వినుత్ప రత్న సిం
 హాసన మెక్కబోవు సమయంబున
 స్వార్థరథమ్ము ద్రిప్పి స
 న్యాసిగ మోరమైన గహనాలకుఁ
 బోయిన నీయవస్థ చూ
 చేసుమి పాండురంగ : శిలలేద్యెను ;
 కోతులు యేడ్వకుండునా ?

భూవలయాన నీ కెదురుపోయి
 జయించినవాఁడు లేడు ; మా
 జీవిత సస్యలక్ష్మి విలసిల్లఁగఁ
 జేయుట కీ వఖండ గో
 దావరివంటివాడవు గదా : యిక
 నీ దయయైన చల్లగా
 కావగ పాండురంగ : సరిగా
 హరిదాసుల నోట జారనీ.....

నిను కనిపెట్టుచుండుటకు నీ
 యరిభీకరమైన మేఘ గ
 ర్జన లిలపై నివంగులు ఫిరంగులుగా
 దుమికించి దూకుచుం
 దిన లయకాల రుద్రుఁడవు ; పీకు
 దయారస మెక్కడున్నదో
 ఘనముగ పాండురంగ : త్రిజగమ్ము
 సుధారసవృష్టి ముంతువా ?

నీ కమనీయదేహ రమణీయత
 లే ఘన గేహసీమలో
 రేకలు విచ్చి చక్కని చరిత్ర
 ధరితికి నందనంబులై
 నాకధరా పురంద్రి భవనాలకు
 మంగళ తోరణంబులై
 ప్రాకెనా పాండురంగ : నవరత్న
 కళాకిరణాలు కుక్కెరా॥

చక్కని పూలమొక్కలకు చక్కిలి
 గింతలువెట్టి తోటలో
 ఫక్కున నప్పు పువ్వులను పట్టము
 కట్టుకొనంగబోవు నీ
 మక్కువ మోడుపైన నణుమాత్రముఁ
 గూడ మఱివుకుండినం
 మ్రొక్కెద పాండురంగ : వనమూలికనై
 భవరోగకాలలో.....

రంగులు మార్చివైచెఁ గదరా
 తెరకెక్కిన బొమ్మలన్ని : నీ
 బంగారు కుంచెతో కులికివచ్చిన
 చక్కని వాలకాలలో
 దొంగతనాలు, దుర్మచపు ధూర్త
 గుణాలు, మహోద్భుతాలు డా
 గెం గద పాండురంగ ! తిలకింతువో
 లేదో మనుష్యనాటకాల్ :

పిచ్చుక గూండ్లు చిన్ని పసిపిల్లలు
 కట్టెడురీతి నీవు బల్
 ముచ్చటగా సృజించితివి భూజన
 భోజనశాల లెన్నియో ;
 అచ్చెరువొనఁజేసెడి మహోద్భుత
 తావక సృష్టిఁగూడ నేఁ
 డిచ్చట పాండురంగ ! పడియేడ్వని
 చల్లనిచోట నిల్పుమీ॥

తీయనితీపి నీ దయకు తేటలుగట్టి
 జగద్ధితంబుగాఁ
 జేయు మహోపకారమున చీమలు వట్టిన
 వాడవై గదా
 కాయములేక కాపురసుఖంబులు లేక
 నిరంజనుండవై
 మాయగ పాండురంగ ! అనుమానముగా
 కనుపించకుంటివా ?

ఇరువది యేండ్లనుంచి తనువెల్ల వ్యయించి
 స్వదేశమాతకై
 కరగి జగాన కాలువలుఁగట్టిన నా కవితా
 కుమారి ది
 క్కరసినవారు లేరు ; తుద కక్కట ! నిల్వగ
 నీడ లేదు ; నీ
 పురమున పాండురంగ ! పడి మొల్వగ
 బెత్తెడు నేల దక్కునా ?

నీ మురళీప్రవాహారమణీయ
 తరంగము లెంత కోకిల
 స్వామి వసంతకాల వనశాలలలో
 వడగట్టి నీ కళా
 నీమలు పుణ్యతీర్థములుఁ జేసినఁగూడ
 స్వదీయ రాజ్య ల
 క్షీమణి పాండురంగ : తిలకించుటలేదె
 యనుగ్రహింపుమీ॥

ముద్దులు మాతగట్టు చిటుబొట్టరా
 యెట్లు మఱిన్ని గారడి
 విద్దెలు దాచినావొ : కనుపించవు పైకి ;
 విచిత్ర సృష్టి ము
 ప్రొద్దులు లేవఁదీయుచు ప్రభుత్వ
 పటుత్వము జారసీని బర్
 గద్దెను పాండురంగ : త్రిజగత్పతివై
 నను మోయలేవురా ?

త్రిప్పితి వెన్నొమార్లు భవదీయ ప్రభుత్వ
 గృహమ్ముచుట్టు నా
 త్రిప్పలుఁ జూడవై తివిగదే యొకమారును
 గూడఁ యొక నా
 చెప్పలు నన్నుఁజూచి దఱిఁజేరి మఱెన్ని
 చివాట్లు పెట్టెనో !
 యిప్పుడు పాండురంగః తలయెత్తి
 కనుంగొనవై తి జాలిగా॥

గ్రంథములెన్నివిప్పినను గాంచవు
 నీ చెలికాడు, నీ దయా
 సింధుకళానిమగ్నుడు కుచేలుఁడు
 పిల్లలకోడియై మహా
 గంధగజేంద్రలోకమున గడ్వక
 నీకడ పడ్డదాక సం
 బంధము పాండురంగః యిలపై
 కనవై తివి యెంతవాడవో !

నక్కిన నల్లనయ్య : పదునాల్గు
 ప్రపంచములన్ని కుక్షిలో
 క్రుక్కినమీద నా నుడులు కొంచె
 మవెక్కడ నల్లిపోయెనో
 ఒక్కటిగూడ జ్ఞాపకము నుండక
 పోయెను నీకు ; నీ కృపా
 దృక్కులు పాండురంగ ! కడదేర్ప
 చెలాచుణిగావు జన్మలో॥

తియ్యని చక్కనయ్యవు, త్వడీయ
 నివాస విలాస మెంత త్యా
 గయ్యకు చెప్పనయ్యవుగదా ! మఱి
 నీ ప్రయురాండ్రకైన నీ
 వియ్యది తూగుటుయ్యెల పయిం
 వినిపించకపోతి ; నా మన
 శ్శయ్యను పాండురంగ ! నిముసము
 పరుండుము చెప్పివై తులా॥

చీలిచి గడ్డిపోచ నగిషీపనిచే
 గిజిగాడు చెట్టుపై
 మేలి కులాయమెంతో సుతిమెత్తనిరీతి
 రచించుకొన్న నీ
 మాలిమియున్న వానరుఁడు మాత్ర
 మదేమియులేక యీ యథ
 ణ్యాలను పాండురంగ : శరణంబని
 పట్టెను కొమ్మకొమ్మతో॥

దుగ్ధపయోధికన్య తులఁదూగెడి
 డాగ్య మనస్య చివ్య సు
 స్నిగ్ధ శరీషపేశల వినీల వినిర్మల
 మేఘమాలికా
 ముగ్ధకు చక్కగా భువనమోహన
 మూర్తినిఁ జేయబట్టి సం
 దిగ్ధము పాండురంగ : కడఁదేర్పు
 ప్రసిద్ధము త్వత్కృపార్ఘురుల్॥

నముడవు సర్వజీవులకు : చాల విధాల
 విశాల విశ్వరూ
 సము ధరియించువాడవు ; తుపానుల
 కించుకనేపు విశ్రమిం
 చుము మఱి నా కుటీరమున చూతువు
 నీ సుఖభోగలాలస
 త్వములకు పాండురంగ ! పటుధైర్య కళా
 స్థిరశౌర్య సంపదల్?

డప్పులు కొట్టుచుండెడి బడాయి
 మనుష్యులఁ జేరఁదీసి నీ
 గొప్పలు చాటుకొన్న ధనికుండవు
 నీవు ధరిత్రిపైన నా
 త్రిప్పలు చెప్పుకొన్న విను దేవుఁ
 దొకండునులేని నీదు కా
 ల్పెప్పును పాండురంగ ! చెవిఁ జేర్చుగా
 మఱి నీవు నా మొఱల్ ||

నల్లనివాడవై త్రిభువనాలను
 నక్కీన దొంగవాడవై
 మెల్లగ కొంపలన్నిటికి మెల్కువ
 యుండని మత్తుఁజల్లి నీ
 వెల్లరి సొత్తు దోచుకొని యే మృదు
 పల్లవపాణి కొంగులో
 కొల్లగ పాండురంగ : గయికొమ్మని
 పోసితివో పచింపరా॥

నిముసముఁ దీరనట్టి మహనీయుఁడ
 వెందరి కప్పువడ్డ పె
 ద్దమనిషివై ప్రపంచమున దర్శన
 మీయక యింత యంధకా
 రముగల మూల డాగితివిరా
 యధికారములన్నిపోయి !న
 మ్ముఃము నను పాండురంగ !నిను ముంచెడి
 యప్పులవాడ గానురా॥

మణులకు మాటనీయవు సుమా యని
 నేను ప్రభాత సుందరీ
 మణి మృదు పాణి పల్లవ సుమమ్ములు
 దెచ్చి త్వడీయ దివ్య స
 ద్గుణ కరుణాంశులో మధువుకోసముఁ
 టోసితి నెన్నిజన్మలో
 ఋణపడి పాండురంగ ! యిక నీవు
 ఋణంపడినావు తీర్చుకో॥

నోరు మెదల్పవేమి ? గుడినుంచిక
 కాలు కదల్పవేమి ? నీ
 పేరు జగమ్ములో పగిలి ప్రేలి
 హడావుడిలేపి యెంత బృం
 దారక చక్రవర్తిగ ఘనమ్ముగ
 నేఁడు ప్రతిధ్వనించెనో
 కూరిమి పాండురంగ ! కనుగొందువు
 రమ్ము మనోహరంబుగాన్॥

తీరిక లేనివాడవయి దివ్యకళా
 రమణీయశబ్ద సం
 చారము నల్పవాడవయి చక్కని
 చుక్కల కౌగిలింతలో
 చేరుట తెట్లు నీవు దయచేసితివో
 కనుగీటుకొంటు ! నీ
 పేరిక పాండురంగ ! నడిపీధినిఁ
 బెట్టెద నేఁడు జూడుమీ॥

రాగసుధారసమ్ము సుమరాజ
 కుమారి పరీమళమ్ము నీ
 భాగవతమ్ము కొంచెము సఖా
 సముఖాన బహిర్గతమ్ము చే
 సాగెను ; ఇంక నీ ముసుగు చాటున
 దాగుడుమూతలాట లే
 లాగున పాండురంగ ! పదిలమ్ముగ
 సాగునొ నేను చూతురా॥

లోపము లేనివాడవు, త్రిలోక
 తిలోత్తమలైనవారి స
 ల్లాపముగాని నచ్చని కళా భువనైక
 మనోజ్ఞమూర్తివై
 దాపున నిన్ని లేకి యవతారము
 లెత్తితివేమి ? యే మహా
 పాపము పాండురంగ ! బలవంతముగా
 నిను చుట్టుముట్టెనో :

చింతలు చిక్కుచీకటులు సిగ్గులు
 త్రొక్కినలాడు కొంపలో
 నింత మహాంధకారమున నేవిధిగా
 జొరబడ్డవాడవో
 యింతకు లబ్ధమైనది మఱేది
 యబద్ధముగాక ? నిన్ను ప
 ట్టింతుర పాండురంగ ! పొగడించెడి
 భక్తులచేతఁ జూడుమీ॥

గారడివాని మాదిరి జగా లవలీలగ
 సృష్టిఁజేసి,మా
 చేరెడు కండ్లుమూసి,బహుచిత్రము
 లెన్నొ యొసర్చి,యిన్ని నో
 రూరెడి పండ్లగుత్తి తరువుల్ కడు
 నేర్చునఁ జూపి యిండ్లలో
 దూరితి పాండురంగ ! గజదొంగగ !
 నీ కిక పర్యలేదురా॥

స్థిరముగ నీవు నీ ఘనతఁదేల్చి
 యజస్ర సహస్రనామ సుం
 దర బిరుదాంకితుండవయి తావక
 దర్శన భాగ్యరేఖ ట
 క్కరివయి చూపకుండ చిరకాలమునుంచి
 త్వదీయ పాద కిం
 కరులకు పాండురంగ ! బహు చక్కగఁ
 బెట్టితి పంగనామముల్॥

(యతే కావల్సివస్తే “నవకంబుగఁ బెట్టితి”)

నీ కమనీయ విశ్వ రమణీయ కళా
 నిలయంబులోన నా
 లేకి మొగము సూచి నిను లేవిడి
 నేతురుగూడ ; నేడు ము
 ల్లోకమువారు నీవు బహు లుబ్ధుడవంచు
 తృణీకరింతు ; నీ
 రాకకు పాండురంగ ! కనరా యొక
 ఆడదియైన లేమనా ?

కమ్మని పువ్వుబోండ్ల కడగంట
 నజస్ర సహస్ర దివ్య శీ
 ర్షములు నీవు దుప్యకొని చక్కగ
 వచ్చెడివాక మేము నీ
 గుమ్మముముందు చించుకొని గొంతులు
 బొంగురువోయి యీ నిశీ
 ధమ్మున పాండురంగ ! తొలిదారిని పోమ ?
 వృధాప్రయాసతో॥

ఎన్ని యుగాలనుంచియొ మఱింత
 యమాయకులై నవారిలో
 యిన్ని బడాయివేసములకే బెదరించి,
 గడించి పెద్ద సం
 పన్నుఁడవైతివోయి !నిను పైకిక
 లేవగలేని కుంటి మ
 ల్లన్నగ పాండురంగ ! ప్రజలందఱి ముందఱ
 తేల్చివైతురా॥

చక్కని యాశఁబెట్టి నను సర్వముఁ
 దెమ్మనిచెప్పి చేతిలో
 పిక్కలు నాల్గు గైకొని వివేక విహీనునిఁ
 జేసినట్టి నీ
 టక్కరివేస మెల్లరకు డప్పులుకొట్టి
 వచింతు ; జన్మలో
 చిక్కవ పాండురంగ ! పద, చెప్పెద
 నీ తలిదండ్రు లెవ్వరో॥

దాతవు నీవు ; నీ గుడి ప్రదక్షిణ
 మెప్పుడు చేసిచేసి, బా
 బో ! తల బొత్తిగా నెఱసిపోయి,
 శరీరము వంగిపోయి నీ
 తాతగ నేను నీ కథలు తక్కినవారికి
 చెప్పుచున్న వి
 ఖ్యాతికి పాండురంగ ! బురఖాలను
 మార్చుచు పొంగుచుంటివా ?

నీ చరణాలు నమ్ముకొని నీకు
 సమస్తము ధారబోసి నీ
 రాచరికాలకెల్ల పహారాలను
 గాచెడివాని నెంతయో
 నీచముగా మహాశ్రమకు నెట్టినదానికి
 నీకు శిక్ష నే
 వైచితి పాండురంగ ! కరువా ! గుడిలో
 పడియుండు తిన్నగా॥

బిరుదులు బిట్టుగా బిగిసి ప్రేలు స్వయంవర
 మీ ప్రపంచ నుం
 దరికయి సర్వ రాజభవనాలకుఁ జాటి
 ప్రచండ ధాటితో
 పరుగులు వెట్టివచ్చు బలవంతుల కింత
 పరీక్షపెట్టి ని
 స్కరషగ పాండురంగ : మొనగాండ్ర
 ధనుర్విభవమ్ముఁ జూతువా ?

విశ్వము కల్పవృక్షముగఁ బెంచి, నృపించి
 ద్వీరేఫసంఘముల్
 శాశ్వత సౌఖ్య దివ్య మధుసంపద తుట్టె
 గుఱించి సర్వ భూ
 మీశ్వరులం మహారణ మహీస్థలిపై
 దుమికించుచున్న వి
 శ్వేశ్వర : పాండురంగ : గడియించెడుదేమిటి
 నీవు దానితో ?

మా భయభక్తిఁజూపఁగల మా
 భవనమ్ములకంటె చూపులో
 నీ భవనమ్ములెన్ని ప్రతినిత్యము
 భత్యముగూర్చి యెంత సం
 ఙ్గోభములేపి నీకు విసుగుం కలిగించి
 పయోధిఁద్రోసెనో
 లోభిగ పాండురంగ : కలలోనయినా
 కనుపించకుంటివా ?

జోరుగ బండి సాగినది సుమ్మి
 భయమొట్టులేక జీవనా
 ధారముకోసమై నిలువద్రవ్యము
 నీవు మఱెంత నీ ధనా
 గారములోన దాచితివాగాని
 జగాలు యుగాలు నీదు ప్రా
 కారము పాండురంగ : నరకమ్మున
 గూల్చనిదారీ జూడుమీ॥

రంభగుఱింఱి ఛేసిన పురాకృత
 పుణ్యము పండి నీ ధ్వజ
 స్థంభమువోలె పెగ్గెడి పికాచ
 నిశాచరకోటి యజ్ఞ సం
 రంభములన్ని మెచ్చి నవరత్న
 కిరీటములిచ్చి ధర్మవా
 క్షంభన పాండురంగ : కలకాల
 మొనర్చి చిగిర్చకుండువా :

జానెడు పొట్టకై సరకు చాలక నీదు
 విశాల విశ్వ సం
 స్థానముచుట్టు భీకర నిశాచర ఘోర
 సముద్రఘోష యు
 ధానికి సిద్ధమైనది గదా! యిక నీ
 చిఱుబొజ్జ పట్టెఁడ
 న్నానికి పాండురంగ : భువనాలు మఱెన్ని
 దహించుచుండునో॥

బాలుఁడు కొండ వొడ్డది సవాలుకుఁ జాలడు
 వీడటంచు మా
 యూలలవారలేమి తలబోయకుడంచు
 బడాయితోడ శౌ
 ర్యాలవలీలఁబల్కి చతుర్బిపరీత
 ఛరిత్రినెన్ని గ
 గోలలు పాండురంగ? పడికొట్టుకొనంగ
 కుదించిరేపితో॥

సరసకు చల్లగాఁజని నిజమ్ముగ
 చిల్లరవాకిదాని మా
 దిరి ప్రతివానిచేతను త్వదీయ రమా
 రమణీలలాప య
 ల్లరిఁబడి చెడ్డ తిట్లుపడి లాగెను
 వీధికి నిప్పు;దానితో
 మురుతువు పాండురంగ! మునుముంచిక
 కాపురమెట్లు చేతువో!

కదలి చతుస్సముద్రము లెకాయెకి
 బారలు సాచ్చి కొల్పినం
 పెదుగుచు తేలకుండెగద నీ
 హృదయంబు మహావిశాలమై
 సదనము నేడు క్రిక్కిరిసి చాలక
 పోవుట హేతువేమిఁప
 న్నిదముగ పాండురంగః తెగ నిర్మొగ
 మోటము నీకు లేదురా॥

నీవు జగత్రయమ్మున జనించిన యీ
 ప్రళయమ్ములన్ని యే
 లావున త్రొక్కివట్టెడి బలమ్ము చలమ్ము
 గడించలేక నీ
 జీవితమింక సంద్రమునఁజేర్చి బుడుంగున
 మున్నియున్న నీ
 దేవియె పాండురంగః నినుఁదేల్చెను పచ్చని
 మట్టియాకుపై॥

హాయిగ నీకు కావలసినంత ధనమ్ము
 నొసంగు చక్క న
 మ్మాయి మఠెచ్చటో దొరికి మాతెటు
 కానెడునేల దక్కన
 ళ్లీ యిరుకైన పట్టణములెల్ల దురాక్రమణ
 మ్మొనర్చి పా
 పాయిగ పాండురంగ: చనుబాలను
 త్రాగెడివాడ వైతివా:

కనికరమెల్ల గడ్డలయి గంపెడపేడల
 కింత బక్క చి
 క్కిన నిరుపేదవాని బలికిం మఱి యెంత
 కసాయివాండ్ర గై
 కొని నగరాలలో కులికి కూర్చునియుంటివో:
 నీకు దక్కనా
 తినుటకు పాండురంగ: కడు తియ్యనిమాంసము
 వాని బొందిలో:

వాకిట నీ ప్రపంచ పురపాలకవర్గము
 పట్ట పగ్గము
 ల్లేక చరించి యీ కలిమిలేముల చెత్తను
 నెత్తనీక భూ
 లోకమునెల్ల నేఁడు యమలోకమొనర్చె
 నటంచు నాకు నీ
 వే కద పాండురంగ: నెలవిచ్చిక పంపితి
 పాకివానిగా॥

తృణముగ పాకివాడనని దేల్చక: నే నొక
 పూట రాకపో
 యిన భవదీయ దివ్య సుమ హేమ కళా
 భవనాఱు పొడువె
 ట్టిన భవనాలు మాడ్కి ప్రకటించుఁగదా
 కలరాలగోల: పె
 త్తనములు పాండురంగ: చెడుదారికి
 తీయక పత్తనాలలో ॥

దేవికి నిన్ను గన్న వసుదేవుడు
 గాడిదకాళ్లు పట్టినా
 దో: నగుతాల్ల కట్లనె నుడుల్
 పొడివింక రసమ్ముజేసి నీ
 వీనులకెక్కజేయుటకు వెట్టిగ
 నన్ను మఱిన్నిమార్లు రం.
 గానికి పాండురంగ: యిల గాడిద
 కాళ్లను పట్టడ్రోతువో:

సురుచిరమైన దివ్యకుభసుందర
 మోహన చక్రవర్తివై
 ధరంగల యందగత్తెల సుతారముగా
 గడియించి యెప్పుడో
 మురిసితిగాని యిప్పుడు సముజ్వల
 చిత్రజగత్తునుంచి నుం
 దరి నీక పాండురంగ: సరదాపడి
 పిల్వము తెల్విజూతురా.

క్రొత్తగ పాపపున్నెము లెఱుంగని
 యీ పసివాని చేతిలో
 పొత్తము బొత్తిగా చినిగిపోయి
 మిఠాయికి కాగితంబులై
 చెత్తగపడ్డమాడ్కివిలసిల్లు
 ప్రపంచపు పుస్తకము మా
 పత్తన పాండురంగ : బహుభంగుల
 చిన్నెను నీడు చేతిలో ॥

పంతములేల నీకు కలవారి
 ప్రపంచములోన గొప్ప శ్రీ
 పుంతుఁడవై మహాసుఖము మధ్య
 నిఱుక్కొని నీవు నోరు లే
 కెంత యవస్థయోపడి మఱెవ్వరి
 వాగ్విభవానఁదేలి ని
 శ్చింతగ పాండురంగ : సుఖజీవిత
 మారసినావా చూచుకో ॥

లక్ష యుగాలనుంచి పదిలంబుగ
 వింత విశాలదాత్రి నీ
 యక్షయపాత్రయై వెలితియై
 కనుపించుట కేమి హేతువో
 దక్షుడవైతి వెల్ల సరదాలకు నీకు
 మఱిన్ని యూళ్లలో
 భిక్షలు పాండురంగ :యికపెట్టని
 గుమ్మము లేకపోయెనా ?

నారులు పోసినావు,వరినాటులు
 వూర్తిగ నూడ్చినావు,బం
 గారపుమొల్క దుబ్బులను కట్టిన
 దానికి పొంగినావు,క
 న్నీరును కార్చు మొక్కపయి నీ విక
 నీలిగినావు రేపు తూ
 ర్పారకు పాండురంగ :కనవా మఱి
 తాలయిపోవు దాన్యఃముల్ ||

బొత్తిగ కుక్కిమంచమయిపోయి
 ప్రవంచము త్రొక్కులాటతో
 నిత్తరి హాయిగా నిదుర యేరికి
 పట్టకపోయె ; నేడు మా
 నెత్తురు పీల్చు నల్లలకు నీవు
 పసండుగ వాల్చినావు ; నీ
 చిత్తము పాండురంగ ! పరిశీలన
 జేసిన నల్లతాయిరా ॥

పరిపరి సాంప్రదాయముల వంకర
 టింకరలైన యిన్ని య
 క్షరములు నీ సువర్ణపదకంజ
 దళంబులపైన దివ్య సుం
 దర సుకుమార కావ్య కవితాసుమ
 గుచ్ఛములైన గూడ యీ
 నరులను పాండురంగ ! యొకనాటికి
 చక్కగ కల్పవేమిరా ?

అత్రముతోడ నీకొఱకు హాయిగ
 నా మృదుకావ్యమాధురీ
 సూత్రము చక్కచక్కని ప్రసూనము
 అన్నిరకమ్ములేరి యే
 మాత్రము జారనీయక సమస్తము
 హారముఁజేసినట్లు, నీ
 సూత్రము పాండురంగ ! కడుచోద్యముగా
 మము కల్పకుండెరా !

పేటలు భేదమైన పురచీడు
 అనేకములైన, నీ యగ
 న్నాటక వేషధారులకు నాల్గు
 రకమ్ముల భాషలైన, ము
 ప్పేటగకల్పి పట్టణము పేరొకటే
 గద చెప్పినారు ; నీ
 కేటికి పాండురంగ ! మఱి యిన్ని
 తగాద మతాలు చెప్పమీ ॥

చాల నిరంకుశత్వముగ సంఘము
 చేసిన తప్పులెన్నియో
 వేల యుగాలనుంచి కడు బీద
 మొగాలకు రుద్ది నీవు పా
 పాలకు ఖైరవుండవయి పాడు
 ప్రపంచమొనర్చి పెద్ద గ
 గ్లోలగ పాండురంగ ! జనఘోషలు
 లేపితి వీధి వీధిలో ॥

మోహనమూర్తివై మురిసి పూర్వము
 స్త్రీలగుఱించి యెంత వ్యా
 మోహముపడ్డ దొడ్డదొడవో మఱి
 నీవు ! త్వదీయ పుత్ర స
 న్నాహముఁ గూడ స్త్రీల చరణమ్ములకున్
 ప్రణమిల్లి నేఁడు నీ
 గోహము పాండురంగ ! కడిగించెను
 సాంతము తప్పులేదురా ॥

ఎద యయినట్టి యాపు వెను కెన్ని
 రకమ్ములగొడ్లు నేడు ధు
 ర్మదమున పర్వలెత్తి పురమార్గము
 దుమ్ము దుమారమెత్తి బర్
 పదవుల కెక్కఁబోవుటకు పాపము
 మేతయు నీళ్లు లేక యే
 బ్రదుకును పాంధురంగ ! తరువాత
 గడించెనొ నీవు చూడమీ ॥

బొమికలు రాల్చి యేలుటకు పూర్వ
 నిరల్లకుశ ధారుణీ ప్రభు
 త్వములిక సాగనేరవని ధాత్రి
 చనాద్యులు పెద్ద నాయక
 త్వములకు ప్రాకులాడి యెగఁబడ్డ
 యుగమ్మున నీవు నీ పరా
 క్రమమున పాంధురంగ ! ప్రజకొళ్లు
 మఱొక్కడ పట్టుచుంటివో !

తొందివంతు భూప్రజను దోపిడి
 చేయుటకై యమాయక
 త్వంబున త్రొక్కిపట్టగల వారల
 కిప్పుడు గొప్ప నాయక
 త్వంబు లభించినట్లు భయభక్తి
 భ్రమల్ పెనవేయుచున్న లో
 కంబున పాండురంగ ! పడికట్టు
 ప్రభుత్వము నీకు దక్కరా ॥

నేడు సమస్త సౌఖ్యములు నీవు
 విసర్జనజేసిగూడ మా
 ర్వాడిముఠాల స్నేహమును బట్టుట
 మానకపోతి వింక ; మా
 వాడకు నాయకుండయినవాడు
 త్వదీయుని ముఖ్యశిష్యుడై
 మేడకు పాండురంగ ! ప్రణమిల్లుటలో
 పొరపాటులేదురా ॥

ముకములలో సమస్త సుఖభోగ
 పిశాచములన్ని గోచిపా
 తకు బలియిచ్చి బూడిదను ధారణఁ
 జేసిన యీశ్వరుండు కో
 టికి -పడగెత్తినట్టి చెలిపెక్కెము
 క్రింద మకామువెట్టి ధా
 రకమును పాండురంగ : నవరత్న
 నికేతనమందు గాంచెరా॥

గంజికి వానిపోయెడి మొగాలు
 దగాపడి నలిపోయి 'రో
 డ్డింజను'కాళ్ళక్రిందపడి యెన్నటికిం
 దల యెత్తలేక నీ
 క్రొంజిగురాకు పాదములు కొంచెము
 కందని రాచబాటలో
 గింజకు పాండురంగ : విధిగీతను
 కంకరలైన చూడవా?

శింజిని యొక్క పెట్టి విలసిల్లెడి
 పేరునఁబడ్డ పెద్ద 'రో'
 డ్డింజను'వంటి నాయకుని యీ ప్రజపై
 నడిపించి స్వేచ్ఛగా
 మంజులమార్గ మీవు ధరమధ్య
 పికార్లకువేసి యింక మా
 యంజలి పాండురంగ ! కలియంబలికై
 వడలించుకొందువా ?

అనుపమశోభ ఉమ్మరుఖయాము
 హయాము తయారుచేసి పో
 యిన మధుశాలలోన నడుగెప్పుడు
 వెట్టితివో మతేమొ : నీ
 పెనుక త్వదీయ దాసులిక వేనకు
 వేలు ప్రయాణమైరి ; క
 ర్వునఁబడి పాండురంగ ! యొక ముంత
 మిగల్చక పర్వతీతువా ?

మధుకలశం బొకండెవడో మట్టిది
 వట్టిదీ ప్రాప్తమై మహా
 బుధులకు దానిలో తగులు పూర్వపు
 వాసనఁజూపి యెన్నియో
 కథలనుఁ జెప్పి శ్రావ్యముగ కావ్యముఁ
 జేసినచోట సిద్ధమై
 వ్యధఁబడి పాండురంగ : యధరామృత
 పానము నీవు చేతువా ?

ధీనిధులెందరో పొడమి దృష్టికి,
 సృష్టికి వన్నెఁదెచ్చి కృ
 ష్ణానది యొడ్డుపై శ్రవణసౌఖ్యముగా
 మృదు మాధురీ కళా
 గాన సుధాతరంగము లఖండ
 మృదంగము లశ్వధాటితో
 నేనగ పాండురంగ : దరిఁజేరి
 సదా నిను ముట్టడించెరా॥

వశమగువాక్కుతో విజయవాడకుఁ జక్కని న్యాయవాదియై
 దళగల ధాగ్యశాలియయి ధార్మిక బ్రాహ్మణ సార్యభౌముడై
 దళరథరామయాభిదుఁడు ద్రవ్య నివేదనశాలఁజెట్టి స
 ద్దళమున పాండురంగ : పరమాత్మకుఁ గోవెలఁగట్టికొల్పెగా ॥

క్రమ్మిన రెల్లులో వీరబిరా
 పరువెత్తెడి నా వరాల కృ
 ష్ణమ్మ జగానవేసిన సుధాంజలి
 నోములతోట బల్ సుతా
 రమ్ముగ కుట్టలించి నవరత్న
 సుమమ్ములు పూచి నీ పదా
 బ్దమ్ములు పాండురంగ : సిరి
 చక్కదనమ్ముల కిల్లుఁజేసెరా॥

తేలికఁ జేయఁబోకుమి : మదీయ
 కళాఃసురభీకిశోర గో
 పాలక చక్రవర్తి మృదుపాద
 మనోజ్ఞ కథా సుధా తరం
 గా లిల కృష్ణలోఁబొడమి, కమ్మని
 కాంగ్రెసు భాష్య ధర్మసూ
 త్రాలయి పాండురంగ : బలధైర్య
 సముద్రములయ్యె చూడుమీ॥

ఏనుగులెక్కి నీల్గిన కవీంద్రులహా
 తలక్రిందులైన కృ
 ప్టానది గట్టుపై త్రిభువనాలు
 జయించెడి వీరశౌర్య సం
 స్థాన యశోవిరాజిత ప్రజా
 విజయుల్ నివసించి వజ్రసో
 పానము పాండురంగ : భగవన్మత
 సౌధము పైకి వేసెరా॥

కృపగల విశ్వనాథుడయి కిన్నెర
 సావి ధరిత్రినెల్ల వె
 య్యిపడగలందు మోసిన ఫణీంద్రుడు
 మా రతనాల కృష్ణ గ
 ట్టువయి జనించి వాజ్మయ పటుత్వ
 కవిత్వ ప్రభుత్వ వజ్రపీ
 తిపయిన పాండురంగ : పొగడించె
 కథా రమణీయ వస్తువుల్॥

తూనిక కింక మా కనకదుర్గ
 కటాక్షము తీసిపోని కృ
 షానది తోయమై సకలశాస్త్ర
 పురాణ పవిత్ర నందనో
 ద్యాన సరోవరంబులయి, మహాత్ములు
 మెచ్చెడి రాజహంస సం
 తానము పాండురంగ ! భువనాలకు
 నీ తిరుణాల కెక్కెరా॥

వందలు వేలు బల్ ముడుపుబట్టి
 సదా కవితాజగత్తులో
 ఆందఱి జుట్టు సాంత మవురా
 గొరిగించి హుషారుగా జయ
 స్యందనమెక్కి కృష్ణపయి సాగిన
 తిర్పతి వెంకటేశ్వరుం
 డిందుకు పాండురంగ ! గడియించెను
 నన్నిక జైత్రయాత్రకై॥

శాశ్వతమైన కీర్తి ధనశాలిగ
 భూస్థలి మారుమ్రోగి, భూ
 మీశ్వరులాగలేని యితనే
 యకలీలగ నెత్తుకొన్న నా
 గేశ్వరుఁ డొక్కఁడప్పుడుదయించి
 జయించిన కృష్ణగట్టుపై
 విశ్వము పాండురంగ : మురిపించెడి
 దాతను విస్మరింతువా !

విశ్రుత కీర్తికెక్కెడి ప్రవీణత
 లేసిన విప్లవాలు నూ
 తాశ్రమమందు నందనములై
 కవితామృత గాన విశ్వ వా
 ణీ శ్రవణోత్సవాలయి వినిర్మల
 మంజుల కృష్ణవేణులై
 మాశ్రమ పాండురంగ : యిల మానెప్పడి
 చల్లని స్వామి నిచ్చెదా॥

కృష్ణా జిల్లా

తోయధిగా సదా కనకదుర్గ । దయారస భాగ్యవైభవ
 శ్రీ యమునా ప్రవాహములు రేపుచు । శ్రీ కొణకంచి సూర్యనా
 రాయణశాస్త్రి మా తర తరాల వరాల । వశిష్టుడొచ్చు దీ
 ధ్వాయువు పాండురంగ! విజయంబుగ । బోనెను మాకు ప్రేమతో॥

ఈశ్వర సాక్షిగా దొణకు చెన్నుడులేని విధాన“స్థీడరై”
 విశ్వము పట్టు“లీడరయి” పెక్కుఘనమ్ములు మ్రొక్కుచున్న కా
 శేశ్వరు డెంత చిక్కయిన నిట్టెకదా విడగొట్టగల్గు ; వి
 శ్వేశ్వర : పాండురంగ! గ్రహించి యజస్ర మనుగ్రహించుమీ॥

చిట్టికి మించినట్టి బుధశేఖరు డే సరచార్లలో జగా
 జెట్టిగ కంటికందడు ప్రసిద్ధిగ సర్వజగద్ధితంబుగా
 పట్టిన పల్లె పట్టణ శివార్లకు చేసిన నేవలెన్నియో
 కటుము పాండురంగ! జమకట్టెడి నీ కొలబద్ద లెక్కతో॥

కుందనమౌచు పచ్చని చిగుళ్ల కిశోర । వయస్సులో కళా
 స్యందనమౌచు దివ్యనవయావన భాగ్య । దశోద్యమాలలో
 సుందరుడై విరాజించు చుండురి వేంకటరెడ్డి । మా సుధా
 నందుని పాండురంగ! ప్రతినం గురుదేవునిగా । స్మరించెరా॥

అంబ కృపాకటాక్షము మహాప్రతిభా । బలమిచ్చినం నిరా
 డంబరుడై చితంబరుఁడు డాయుఁబెరుంగడు కానిడబ్బు, న
 త్యంబుగ న్యాయవాది సలహాల నొసంగి । జయింపజేయు పం
 తంబున పాండురంగ : ఘనతల్ । కవితల్ చిగిరించు స్వామియై॥

కోటియుగాలకైన తెలుఁగుల్ వెలుఁగుల్ । దుమికింవగల్గు మా
 జేచి కులావతంసుఁడు విశేష జిగీష । యశోధనుండు ము
 మ్మాటికి రామమోహనుఁడు మార్దవమైన । దయార్ద్రచిత్తుడై
 నాఁబెను పాండురంగ : కవనాలకు । చక్కని తోటలెన్నియో ॥

గుబురులువట్టి పచ్చని చిగుళ్లు పసందుగ । నచ్చి హాయిగా
 ప్రబలిన వీరరాఘవుని వంశమహీరుహలక్ష్మి । రావు సా
 హెబయిన పీఠిపై బయన హేమకిరీటము । లుంచి విశ్వ కీ
 ర్తి బిరుదు పాండురంగ : చిగిరించఁగ జేసెను । శోభనాద్రితో॥

దానకళాప్రవీణులకు దావలమై । మనికొండవారి సం
 స్థానము విశ్వభారతి సుధారసగానము । కాశివిశ్వనా
 థానన భాగ్యరేఖకుఁగదా కుసుమించె । మనోజ్ఞమైన కృ
 ష్ణానది పాండురంగ : సువిశాల యశోన్నత । శైల మెక్కగా॥

కొండల చక్రవర్తి మనికొండ యశోధన శౌర్యమండలా
ఖండలు దేమికాదనెడి గౌరవ రత్న కిరీటధారియై
యుండిన విశ్వనాథుడెపుడో కల పెద్ద ఋణాలు మొత్త మా
తం డీల పాండురంగః ఋణదాతల బిల్లి యొసంగె దాతయై॥

రాయలువోలె మా నగరరాములు ! పాత్రుడొకండు హాయిగా
తీయని కావ్యగానకళ తీపికి , మామిడి చెట్టు కొమ్మపై
కోయిలగోల నచ్చి కవికోకిలఁ గైకొని పెద్ద కృష్ణలో
నీయెడ పాండురంగః గజయీతకు . దించె కవీర్షణముగా॥

మకిలకు దూరమై తన సమస్తము . పూర్వము ధారవోసి నా
ట్యకళల కూపిరిచ్చి తనరారిన . మైలవరమ్ము చక్రవ
ర్తికి రతనాల కీర్తిఁ గొనితెచ్చి . సదా ప్రవహించుచున్న కృ
ష్ణకులుకు పాండురంగః భువనాలకు . నీ తిరుణాల కెక్కెరా॥

గొప్పలకేమిగాని, రసికుల్ సుకవుల్ కొనియాడు . నట్లు నై
దప్పలస్వామి ముస్లిములు హైందవు లెప్పటి . కైన నేకమా
చొప్పున పేరువెట్టుకొని కూరులలో పెను . రుస్తుమాచు, వేల్
గుప్పుచు పాండురంగః నెలకొల్పెను గుళ్లను . గ్రంథసౌధముల్॥

భారతజాతిలో సుకవిబ్రహ్మాల ముద్దులుపూచి కొప్పురా
 పూరి కలమ్ము కప్పురపుటూహలతో కవనాలతోట శృం
 గారముగా రచించి సహకారముగా వరహాల సత్యమై
 కీర్తితి పాండురంగ : కులికించి జయించె మయూరనాట్యముల్ ॥

నవరసుబాబుగా కవిజనంబులు మెచ్చెడి మా నవాబుగా
 నవనవలాడుమాట కవనాలకొనంగెడి మేల్ కితాబుగా
 భవనములేని నీ నరసుబాబు గదా బెజవాడ పట్టణం
 బు విలువ పాండురంగ: గజముల్ ధ్వజముల్ నడిపించి నిల్పెగా ॥

మెత్తనివాఁడు బక్కచెలిమిం విసుగెత్తనివాఁడు కీర్తి పు
 వ్వత్తిగ వెల్లవాఁడు రిపువర్గము బొత్తిగలేనివాఁడు నో
 రెత్తిన రత్నరాసులు మహిన్ నిలువెత్తున బోయువాఁడు నా
 కీర్తితి పాండురంగ: కనిపించడు పైడనవంటి దాతయై ॥

ఆర్దులకెల్ల చల్లని దయారసవార్ధిగ రత్నకౌముడీ
 కీర్తికిరీటదారిగ తెగించి కుదించి సమస్త రుగ్మతల్
 పూర్తిగ కారద్రోలి నగుమోము వరాలు చిగిర్చు దక్షిణా
 మూర్తిని పాండురంగ: జగముల్ యుగముల్ విడనాడలేపురా ॥

ప్రజలకు ధాజువైద్యము ఖరారుగ నేఁడు నిఖార్సునేవతో
 రుజువునుజేయగా తన సిరుల్ విఱిజిమ్మి భిషక్రవంప పు
 ష్టిజెలఁగి సూరియై రజతసిందురముం బొనరించినట్టి ది
 గ్విజయము పాండురంగ! కొలిపించుము "టీ టి"వరప్రసాదముల్॥

ధ్వజములు గొప్పగా విజయవాడకు దిగ్విజయమ్ముగా మహా
 విజయులు నిల్పుచుండెడి నవీస కళా రమణీయ సౌఖ్యముల్
 కుజుని బృహస్పతిన్ గెలిచి కోటయనాయుడుమేష్టి కీర్తి పం
 కజమున పాండురంగ! సిరి కాపురముం గులికింపజేసెదా॥

చలపతిరావు వనస్పతి । అల బెజవాడ పురపాలకాధ్యక్షుండై
 వెలుగులుదెచ్చెను దెసలకు । నెల చల్లని పాండురంగ! నీవల్వలతో॥

అరవలిక మ్రింగిపోకుండ తిరుపతిగుడి
 ముదిలి వేంకటేశ్వరు డిట్లు కదలివచ్చె
 ఏ ప్రకాశ మితని వెల్గులెల్ల విప్పి
 పరిధవిల్లజేసినదియో పాండురంగ!

బసవా కృష్ణకేశోరుఁడు సిసలైన వరాలచెల్మి చిఱుమోహనుడై
 రసవంతమైన కథలో ముసినవ్వున పాండురంగ! పుష్పించునురా॥

మనికొండ నృసింహుఁడు జోరున సాహసుడై జగాన రోషాననుడై
ఘనమైన మేడయెత్తున, ధనమిచ్చెను పాండురంగ! ధర్మంబులకై ॥

పచ్చవ పాపయచౌదరి । అచ్చెరువుగ ధర్మదాత యతిశాంతుండై
అచ్చరలమేడకై నను, నిచ్చ లతఁడు పాండురంగ! నిగ్గులుదెచ్చున్ ॥

శరభయ్యవంటి భక్తుఁడు
ధరపైనను లేడటంచు దండకములతో
పురమందు గుళ్లు చక్కగ
స్మరియించెను పాండురంగ : మాధుర్యముగా ॥

విషమును విఅచెడి వైష్ణవ
ఋషిదోరణి గోవు బాలకృష్ణునికొడుకై
ఋషిలోక రామచంద్రుఁడు
విషయాలకు పాండురంగ : వెలుగిచ్చెనురా ॥

ఆలపాటి కుటుంబరాయండు మాకు
జోలపాడి కాపాడెడి జోదు డతడు
వాని సిరులుచూడ విజయవాడ గిరులు
పండువెన్నెలగాచెడి పాండురంగ :

ఇల కాంగ్రెసు సంస్థకు వం
 దలు కాకరపర్తి భావనారాయణ మే
 డలుకట్టించు వదాన్యుడు
 చెలువుగ మా పాండురంగ! చిలికించి సిరుల్॥

వనమాలి యల్లుడౌచును । సునిశితముగ పచ్చిపులుసు సుబ్బారావే
 ఘనమైనదానధర్మము । లనయంబును పాండురంగ! హాయిగజేసెన్॥

అనుమాలశెట్టి రాములు
 హనుమంతునివంటిబంటు హరిభక్తుండై
 అనయము వినయము వానికి
 మణిపీఠము పాండురంగ! మహిమాన్వితమై॥

చిత్రజగము గోపు శేషావతారంబు । మోసి పెద్దపేరు వాసిగాంచె
 కువలయాన జోడుగుట్టాలషార్డుపై । స్వారిచేయుతేడు పాండురంగ!

బెజవాడ పట్టణంబున
 విజయారామ గుడివాడ పేర్రాజే మా
 భుజమై మంజుల కవితా
 ధ్వజమయ్యెను పాండురంగ! దాక్షిణ్యముతో॥

అబ్బా! మా అన్నవరపు । సుబ్బారా విల మహావచోదుంధుభి యీ
 డబ్బావాద్యమునచ్చునె ? కబ్బాలకు పాండురంగ! కనకంబితదే!।

ఇల రాజేశ్వరి గురుడై నలువకు నడీపల్లి విశ్వనాథుం దెంతో
 అలఱడిగల హరిద్దానై వెలిఁగెను గద పాండురంగ! విజ్ఞానముతో॥

గుం టూ రు జి ల్లా

జోరుగ ఫీరభారత యశోధన । విష్ణవకారులున్న గుం
 టూరు ధరాతలం బరుల డొక్కయఁ । జీల్పెడి పోతుగడ్డయై
 ఆరని పౌరుషాగ్ని బడబానలమై । మహిపై తుపానుతూ
 ర్పారను పాండురంగ ! జలరాశిగ । పోనె జయాభిషేకముల్॥

రంగా రాకడపోకడ । ఖంగారై యున్న గూడ కర్ణకులకు మేల్
 బంగారు రాజ్యభాగ్యము । సింగంబై పాండురంగ! చేబట్టునురా॥

భకభకలాడు తావకము తావక । మంజుల మాధురీ కళా
 గళమున శ్రావ్యమైన న్నృదుకావ్య । కథా నవరత్న కన్యకాం
 నుళిని నలంకరించ రసికుండయి । పుట్టెను బాలనాగు మం
 గళగిరి పాండురంగ ! సిరిగ్రాలెడి । గుంటురి మండలంబులోన్॥

భూరథమూపి, యీశ్వరునిజొని : మహావిజయమ్ముగాంచి గం
భీరగళమ్ముతో భువన భీకర । మయ్యెడి రంకెవేసి గుం
టూరు మహీస్థలింగల పటుత్వమునన్ । వృషభేంద్రు లెందతో
మేరువు పాండురంగ ! పొలిమేరకు । లాగిరి యచ్చుతంబుగాన్ ॥

లభినవ తిక్కనాదులు మహాకవిబ్రహ్మలు । ప్రజ్వరిల్లి నీ
ప్రభలనుఁగట్టి నీ భువనపాలనకున్న । ధ్వజమ్మువట్టి దో
ర్విభవముతోడ గుంటురి పవిత్రచరిత్ర । ప్రవాత లక్ష్మితో
శుభముగ పాండురంగ ! సీరి చూపిరిగా । పలనాటి తోటలో ॥

ప్రమధగణాధిదైవము ప్రపంచప్రభుత్వ । కళాప్రపుల్లవ
జ్ర మకుటముం ధరించి నవరత్న విశారద । నాట్యకేళికై
ఘుమఘుమలాడు తొమ్మిరిని గుంటురి । సీమకుఁ డించె రాఘవా
భ్రమమున పాండురంగ ! కవిరా జుఱుముల్లల । దోలుదెబ్బతోన్ ॥

నెల్లూరు జిల్లా

మైకా కింగైమా కన్నాకై నాఁ డిపుడు జీ వి యన్ నాయఁడు లో
కైక మహాజాతకుఁడై వైకుంఠము పాండురంగ! వసుభకుదించెన్ ॥

గోపాలరెడ్డి మంత్రికి భూపాలకు డెవ్వడింక పోలడు ధరపై
మా పాల కల్పవృక్షము కాపాడెను పాండురంగ! కవితల్లజుఁడై ॥

మ ద రా ను

లక్షలు రాసిగా తెనుఁగులచ్చి । పొలా నెగబోసి శౌర్య హ
 ర్యక్ష డుగా మదేభనివహంబులపైనను । దూకి విశ్వ పా
 లాక్ష డులిక్కిపడ్డ బడబాగ్నిని బుక్కిట । బట్టి దేశ సం
 ప్రోక్షణ పాండురంగ! మొగమోటమువీడి । ప్రకాశ మేలెగా ॥

పట్టాభిషేకములతో । పట్టాభి ప్రజాప్రభుత్వభవనాలకు సా
 మ్రాట్టుగవచ్చెను నచ్చెనుపట్టిచ్చెనుపాండురంగ! బ్రహ్మాండంబుల్ ॥

పాకాలుపట్టి చెప్పను మా కమ్మనికైఁత రాజమన్నారు సుమీ
 కైకొన్నా రేమనుకొన్నా కొటకు పాండురంగ! న్యాయాగ్రణిగా ॥

ఆ జాజివువ్వ నవ్వులు
 రాజేశ్వరరావు పాట రమణీయములై
 నాజాకు ఘుమాయించెను
 జేజేయిగ పాండురంగ! చిత్ర జగములో ॥

ఘటికుండై గానంబున
 నటరాజై యీ జగాన నాగయ్య మహా
 భటుడై త్యాగయ్యలలో
 స్ఫుటముగ మా పాండురంగ! ముద్దులు పూచెన్ ॥

చిత్రము ప్రసాదు తీసిన
 ధాత్రి కళక్కున మెఱసి విధాత్మడు బెదరున్
 చిత్ర జగద్దర్శకులకు
 మిత్రుఁడుగా పాండురంగ! మేలొనరించున్॥

గా న క శా సా ర్య భా ము లు

అంకయ్య గానకళతో
 శంకరు డింక దిగివచ్చి సౌందర్య సభా
 లంకార మహావాదిని
 పొంకమ్మగ పాండురంగ! ముందుకుదెచ్చెన్॥

నాదస్వర భాగ్యంబయి
 ఆదం సన్నాయి హాయి ఆంధ్రావనిలో
 వేద మలయమారుతమై
 మోదంబును పాండురంగ! పూచెను గదరా॥

పిచ్చహరి పీరుసాహెబు పేరు హెచ్చి
 దిశలు పిక్కటిల్లెడి మేలి యశమునుంచి
 రాఘవుని మునిరాముని మేఘరవము
 బసవదేవు అంకెనిడిరి పాండురంగ!

వి శా ఖ

రణమున బెంబులుల్ వలె ధరాస్థలి బొమ్మిలి వీరశార్య గ
 ర్జనలు, మహాప్రతిజ్ఞలు, ప్రశంసలు నేడు ప్రతిధ్వనింపజే
 సిన మొనగాండ్రు గాండ్రుమని సింహ పరాక్రమముల్ విశాఖ ప
 ట్టణమున పాండురంగ ! కెరటాలుగ లేపిరి సాగరములై ॥

తెన్నేటి విశ్వనాథము । పన్నీటిసరస్సువంటివాడై ప్రజలో
 మున్నీటిసామినైనను । మిన్నేటికిపాండురంగ మేతగవేయున్

రాయడుశాస్త్రి శిష్యులు, ధరాస్థలి । నిండిన ఆదిభట్ట నా,
 రాయణదాసు శిష్యులు చిరస్మరణీయ । యశో విశాఖలై
 వేయివరాలుజేయగల వేంకటస్వామి । ఫిడేలు తీగలై
 తీయగ పాండురంగ ! భవదీయ । కథానిధులై రి హాయిగా ॥

రా య ల సీ మ

గ్రామగ్రామమందు రామలింగరెడ్డి
 మణులుపరచి కట్టమంచియయ్యె
 వాగులెన్నివచ్చి పైఁబడిననుగూడ
 పట్టుపట్టుచుండు పాండురంగ !

గుంజీయ గుంజీసీక్లకు । పంజాలు ప్రజాప్రభుత్వభవనాలకు మా
 సంజీవిరెడ్డి తీసెను । సుంజీవిగ పాండురంగ ! సంరక్షకుడై ॥

తెలంగాణం

బూరుగుల రామకృష్ణుడు పేరుగల మహాత్ముడయ్యె: పెద్దనవాబుల్
మారుజవాబులనీయక పారాడగ పాండురంగ ! భయభక్తులతో॥

గోదావరి

చేవగ మూడుమూర్తులు రచించిన భారత మీ యఖండ గో
దావరియై సుధారస కథా కవితా మురళీ ప్రవాహమై
జీవిత ధర్మమార్గ పరిశీలన శాసన దాస్యరాశి భూ
దేవికి పాండురంగ : కడుత్పరిగ పోసెను పుణ్యరాశిగా॥

మేదినిమీద సత్కవులు మెచ్చెడి రాజమహేంద్రవరంకొక్కఁడా
మోద కళా ప్రపూర్ణ రసముగ్ధ విశుద్ధ జగద్దితెక సం
పాదక సార్వభౌముడయి వాగనుశాసన చక్రవర్తి శ్రీ
పాదము పాండురంగ ! ఘన భారత వేదములోనఁబట్టెరా॥

నేఁడు తటస్థపడ్డ చెడున్నేహితు లందఱివోలెఁగాక, బొం
డాడ నృసింహశ్రేష్ఠి రతనాల సఖుండు కబీరుదాసుగా
తోడయినాకు, నీదు పదతోయజ భాగ్యముఁదక్కుదాక వెం
టాడుచు పాండురంగ ! కవితామృత తారకమంత్రమిచ్చెరా॥

రాజమహేంద్రుడప్పుడు ధరాస్థలి నన్నయభట్టుఁ బిల్చి య
 వ్యాజ కృపాకలాక్షమున భారతగాధ పునాది వేసి న
 ళ్లీ జవతో నృసింహుఁడు మహేంద్రవరమ్ముపురీ నివాసుఁడై
 మోజుగ పాండురంగ : తొలిపున్నెపు పైరునువేసె నాసిరిన్॥

ఇంద్రధనుస్సు మాదిరి కవీంద్ర ఘనస్వర కావ్యమాల ని
 స్తంద్ర కథా సుధారస విశారద గౌతమియౌచు కొండప
 స్త్రీంద్రుని వీరవెంకయ బుధేంద్రుని సంస్తుతిఁజేసి రాజ రా
 జేంద్రుని పాండురంగ మఱపించె మహేంద్రవరమ్ము మెచ్చగాన్॥

అయ్యల కయ్యగా కవికులా
 ధరణమ్ముగ ప్రజ్వరిల్లి ల
 క్షయ్య సునామధేయుఁడయి శాంతి
 కళాస్తవనీయుఁడైన త్యా
 గయ్యగ తియ్యతియ్యని సుధాంజలితో
 పెనుగొండ నెక్కి నా
 నెయ్యము పాండురంగ : గమనించెను
 బంగరు కొండయై సదా॥

వేవెలుగుల్ దొరల్ బలిసి వేద
 వనమ్ముగ కోనసీమ గో
 దావరితీరమెల్ల ఋషితల్లజులన్
 విలసిల్లఁ జేయగా
 పావనమూర్తియై బులుసువంశ
 పయోనిధి సాంబమూర్తి నీ
 దీవెన పాండురంగ : సురదీర్ఘికగా
 ప్రవహింపఁ జేసెరా॥

మేలిషరాలపూలు కుసుమించెడి కమ్మని
 వాగ్విలాస
 వల్లీ లలితాంగి భర్తయయి లెక్క యెఱింగెడి
 వక్తయైన గా
 నాల కులావతంస జననాయకపాలక
 రామమూర్తి ర
 స్త్రాలకు పాండురంగ : సమదర్శిని వెన్నెల
 కాచె హాయిగా॥

మునుల మహాతపోధనము మూసకు పోసి
 తయారుచేసి దిం
 చిన ఘన దివ్య విగ్రహమొ చేరువ
 కౌరవ చక్రవర్తి గు
 ప్పిన మృదుపాణిలో పరశువేదియొ
 యేమిటా ; బెండపూడి సా
 ధునుగవి పాండురంగ ! జలధుల్ విబుధుల్
 చరణాలు పట్టెగా॥

మడులను గట్టి యీ సుకవి మండల
 కావ్య విమర్శ కర్షకుల్
 వడిగల పెద్ద పెద్ద వృషభాలయి
 దున్ని వరాల పైర్లతో
 నిడిన పసిండి పంటలను ఈదర
 వేంకటరాయ మంత్రి యొ
 క్కడు గద పాండురంగ ! ధరగట్టిన
 దక్షి ధనుగ్రహించుమీ ॥

పేర్కి కందుకూరి వీరేశలింగము
 మేరు వయ్యో తెనుగువారిలోన
 వాని విప్లవాత్మ మానినీమణులకు
 పండువంటి నోము పాండురంగ ॥

రాగద్వేషములేని విప్రులకుశూద్ర ద్వేషముల్ ముందుగా
 రేగంజొచ్చి తదీయ జాతిపయివారెప్పి సీసముల్కాచి ; నేఁ
 డా గోలెవ్వరు నైప కివ్వధము బ్రహ్మద్వేషముల్ లేపుటల్
 బాగోగై నది పాండురంగ ! వినుతింపనొత్తు సూతాశ్రమాల్ ॥

సూతుఁడు శూద్రుఁడైనను వచోనిధియై భువనైక దివ్య వి
 ఖ్యాత పురాణ జాహ్నువి జగమ్ములలో ప్రవహింపఁజేసి సఁ
 ప్రీతిగ మౌనిజన్మలు పవిత్రముఁజేసి ముదమ్ముతోడ భూ
 మాతకు పాండురంగ ! తలమానికమయ్యె తృణీకరింతువా ?

తమ కన్నం కడు చిన్న జన్మగల శూద్ర శ్రేణిలో వాని దై
 వముగా సమ్మి యనేకమైన పురముల్ ప్రాకారముల్ కట్టి ని
 త్యము శ్రీకృష్ణునిఁ గొల్పుచుండినను బ్రహ్మద్వేషముల్ పుట్టి వై
 రముతోఁ దిగ్గిన పాండురంగ ! యిక చర్చల్ శాంతిఁ జేకూర్చునా?

అసలీ యగ్రజులన్న బ్రాహ్మణులు కారయ్యా ! ప్రపంచంబులోఁ
 గొసకుం బుట్టినమానవుల్ సుమి; కవుల్ గుర్తించి యీ యర్థముల్
 రసవంతంబుగఁ జెప్పి, నాల్గు గుణ కర్మంబుల్ షరుండైన వా
 ని సిరుల్ నేసిన పాండురంగ ! కులముల్ నిర్మూలమౌ చక్కగా ॥

ప్రతిమనుజుఁడు తన జ్ఞానము
స్థితికిం దగినట్టి శౌర్యశీలము, వ్యాపా
ర తుల్యవ్యవసాయము తన
బ్రతుకునకుం పాండురంగ ! పాలించుగదా !

వృత్తుల్ ముందుగ నిచ్చినందున సుమీ వేర్వేరుణంబుల్ ప్రజా
చిత్తంబందు జనించెఁగాని, గుణరాశింబట్టి వృత్తుల్ ప్రజా
యత్తం బిట్లానరించినారనుట న్యాయంబేమికాదింక ; క్రొం
గ్రొత్తుల్ కాలము పాండురంగ ! కులవై కుంతుం ప్రశంసింపదే !

దేవుని నోటిలో తేటగాఁ బుట్టిన బ్రాహ్మణకోటి ప్రభావములకు
దేవుని భుజమందు తీవిగాఁ బొడమిన క్షత్రయజాతి ప్రఖ్యాతి సిరికి
దేవుని పొట్టలో లావుగా లేచిన వైశ్య వంశ సమస్త భాగ్యములకు
దేవుని పదమందు సేవతో మొలిచిన శూద్ర సమూహ నిర్ణిద్రగతికి

తుట్టతుదకు దేవుని కొంప నట్టనడి స
ముద్రమున మున్నిపోయెడి ముప్పురచ్చి
కుల మతాల తుపాను దిక్కులకు పట్టె
భద్రముగ నేఁడు కాపాడు పాండురంగ !

రా స్త్ర సా ర ధు లి

రాజమహేంద్రవరమ్మున
 బీజారై దేవశంబు వేంకటరాజే
 నీ జైలుగఁ గట్టించెను
 రాజాలవ ? పాండురంగ ! రాష్ట్రం బడగ ॥

గుంటూరు సింహ ముండగ
 జింటాన్మాత్రలుగ నేఁడు సీతారాముల్
 తంటాలు పడుట యేటికి
 గంపైనద ? పాండురంగ ! కల రాష్ట్రముకై ॥

గుణమణియై రాజిలెడి
 గణపతి పాత్రుఁడు మహోపకారుఁడు మాలో
 అణకువగఁ జివరకై నను
 ప్రణుతించుఁడు పాండురంగ ! రాష్ట్రము వచ్చున్ ॥

శ్రీ శ్రీ లింక మహారా
 జశ్రీ సలహా గ్రహించి జయభేరిని వి
 శ్వ శ్రేయముగాఁ గొట్టిన
 మీ శ్రమలకు పాండురంగ మేలు లభించున్ ॥

కృతజ్ఞతాంజలి

చల్లని పండువెన్నెల పసండుగఁగాచెడి తెన్నతోటలో
 తల్లులు జ్ఞానవీర వనితామణులై విలసిల్లి యెందఱో
 ఆల్లిరి స్వర్ణరత్న విజయాక్షర లక్షల పాలవెల్లి నీ
 యుల్లము పాండురంగ మధురోదయమై పులకించ విశ్వముల్ ॥

ఈ రమా చిత్రశాలాధికారియైన
 విశ్వనాథుండు సౌందర్యవృష్టి పోత
 కు, రసగంగాధరుఁడయి వెల్లుగురునాధుఁ
 డయి జగము పాండురంగ దివ్యముగ జూపె ॥

బాల్యస్నేహితుఁడై ధర
 కల్యాణి కళావిలాస కౌశలు డెంతో
 మూల్యముగల ముద్రణతో
 కల్యాణము పాండురంగ గద్దెక్కించెన్ ॥

అంద్ర బెర్నార్డ్ షా
 వే దాం త క వి.

